

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Annu Kinnunen ja Johanna Kortesiemi

Koulukuraattori kouluhyvinvoinnin ja osallisuuden tukijana yläkouluissa

Yläkoululaisten näkemyksiä koulukuraattorin työstä

Opinnäytetyö
Syksy 2022
Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijät: Annu Kinnunen ja Johanna Kortensniemi

Työn nimi: Koulukuraattori kouluhyvinvoinnin ja osallisuuden tukijana yläkouluissa

Ohjaaja: Katariina Perttula

Vuosi: 2022

Sivumäärä: 64

Liitteiden lukumäärä: 3

Opinnäytetyömme käsittelee koulukuraattorin työnkuvaa, oppilaiden kouluhyvinvointia ja osallisuutta. Tutkimuksen avulla pyrittiin selvittämään yläkoululaisten oppilaiden näkemyksiä ja käsityksiä koulukuraattorin työstä kouluhyvinvoinnin tukijana sekä sitä, miten nuoret näkevät, että koulukuraattorin palveluita voisi kehittää vielä enemmän matalan kynnyksen palveluiksi. Kun koulukuraattorin palvelut ovat laadukkaita ja oppilaiden tarpeisiin vastaavia, on asiakasprosessi onnistunut. Tutkimuksessa pyritään strukturoitujen kysymysten avulla selvittämään lähinnä nuorten näkemyksiä kuraattorin palveluista ja koulunsa kouluhyvinvoinnista, poiketen osallisuus-teema, jota on tarkasteltu oppilaiden kokemuksen kautta.

Kohderyhmänä tutkimuksessamme olivat 8.- ja 9.-luokkalaiset oppilaat kolmesta riihimäkeläisestä yläkoulusta. Tutkimus lähetettiin Wilma-viestitse koulukuraattorien toimesta 8.–9.-luokkalaisille oppilaille, ja he pääsivät halutessaan vastaamaan siihen linkin tai QR-koodin kautta. Tutkimusaineisto kerättiin strukturoidulla ja sähköisellä Webropol-kyselylomakekaavakkeella. Kysely toteutettiin keväällä 2022 Riihimäen yläkouluissa. Kyselyyn vastasi yhteensä 195 oppilasta.

Tutkimuksesta selvisi, että nuoret käsittävät kouluhyvinvoinnin siten, että koulussa on kavereita ja siellä on kiva olla. Sen lisäksi nuoret näkivät kouluhyvinvoinnin koostuvan siitä, ettei koulussa kiusata ja oppiaineissa menee hyvin. Nuorten mielestä koulukuraattori voisi eniten tukea oppilaita kiusaamiseen liittyvissä asioissa sekä yksinäisyyteen, jaksamiseen ja mielialaan liittyvissä haasteissa. Kyselyssä tuli myös ilmi, että kuraattori näkyy koulun arjessa vielä vähän. Oppilaat toivoisivatkin, että kuraattori järjestäisi enemmän walk-in-vastaanottoja, jolloin oppilaat pääsisivät tapaamaan kuraattoria ilman ajanvarausta. Oman osallisuutensa nuoret kokivat vielä heikkona, minkä vuoksi se olisi tärkeä aihe, jota käsiteltäisiin vielä koulussa vaikkapa kuraattorin järjestämissä ryhmätyksissä.

¹ Asiasanat: koulukuraattori, kouluhyvinvointi, osallisuus, nuoret, tuki

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Degree programme: Bachelor of social services

Authors: Annu Kinnunen and Johanna Kortetniemi

Title of thesis: School social worker as a supporter of school's welfare and participation in lower secondary school

Supervisor: Katariina Perttula

Year: 2022

Number of pages: 64

Number of appendices: 3

The purpose of this thesis was to study job descriptions of schools' social workers and students school well-being and participation. The study focused on thoughts and opinions of lower secondary school students on school social worker as a student supporter, how the students see the services of the school social workers and how the services could be developed into low-threshold services. When the services of the school social workers are high-class and they match with students needs, the customer process is succeeded. Using structured questions, the research aimed to find out mainly the students' views on the school social workers' job and how the students see their school's well-being.

The target group of the study was 8th and 9th grade students from three lower secondary schools in Riihimäki. The school's social workers sent the survey as a Wilma message to students. Students answered to the survey by link or QR code. The material was collected using structured and electronic Webropol questionnaire. The survey was executed in lower secondary schools Riihimäki in spring 2022. A total of 195 students answered the survey.

The results revealed that students understand their school well-being in the sense that there are friends at school, and it is nice to be there. Furthermore, students thought that school well-being consists of not being bullied at school and a student does well in school subjects. According to the students, the school social worker could support the students the most in matters related to bullying and in challenges related to loneliness, coping and mood. The survey also revealed that the school social workers are still a little visible in the school's everyday life. The students would like the school social worker to organize more walk-in receptions, so that the students could meet the school social worker without making an appointment. The students felt their own participation was still weak, which is why it would be an important topic to be discussed at school, for example, by arranging team building activities.

¹ Keywords: school social worker, school welfare, participation, students, support

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkuuettelo	6
1 JOHDANTO	7
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	9
2.1 Tutkimuksen tarkoitus	9
2.2 Tutkimuksen kohderyhmä	9
2.3 Aikaisemmat tutkimukset.....	10
2.4 Eettisyys.....	10
3 KOULUKURAATTORI	12
3.1 Koulukuraattorin työn historiaa Suomessa	12
3.2 Koulukuraattorin työtä ohjaava lainsäädäntö.....	12
3.3 Koulukuraattorin kelpoisuus	15
3.4 Koulukuraattorin työnkuva.....	16
3.4.1 Prosessikuvaus koulukuraattorin asiakkaaksi tulosta	17
3.5 Oppilashuolto	19
3.5.1 Koulukuraattori osana oppilashuoltoa	21
4 KOULUHYVINVOINTI	23
4.1 Kouluhuvinvointi ja sen haasteet	23
4.2 Kouluterveyskyselyn tuloksia vuodelta 2021	24
4.3 TEAviisari	25
4.4 Koulukuraattori kouluhyvinvoinnin tukijana.....	27
4.4.1 Työmenetelmät kouluhyvinvoinnin tukemisessa	28
5 OSALLISUUDEN TASOT	29
5.1 Mitä osallisuus on?.....	29
5.2 Nuorten osallisuutta ohjaava lainsäädäntö.....	29
5.3 Nuorten osallisuuden edistäminen	30
5.3.1 Osallisuuden tasot – Nuoren osallisuuden edistäminen asiakastyössä	31

5.4	Osallisuus koulussa.....	33
5.4.1	Koulukuraattori osallisuuden vahvistajana	34
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	36
6.1	Tutkimuksen tavoitteet	36
6.2	Tutkimuksen eteneminen	36
6.3	Tutkimusmenetelmä	37
6.4	Aineiston keruu ja analysointi.....	38
6.5	Tutkimuksen luotettavuus.....	39
7	TUTKIMUSTULOKSET	41
7.1	Oppilaiden käsityksiä kouluhyvinvoinnista.....	41
7.2	Kokemukset osallisuudesta	45
7.3	Koulukuraattorin merkitys kouluhyvinvoinnin tukijana	46
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	52
9	POHDINTA.....	56
	LÄHTEET	59
	LIITTEET	64

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Koulukuraattorin työtä ohjaava lainsäädäntö (Finlex, i.a.).....	14
Kuvio 2. Prosessikuvaus koulukuraattorin asiakkaaksi tulosta (Pekkanen, 2015, s. 27).	18
Kuvio 3. Häiriö- ja ongelmatilanteiden pisteytys (TEAvisari, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2021).	26
Kuvio 4. Mikko Oranen, Osallisuuden asteet (THL, Lapset, nuoret ja perheet -yksikkö)	31
Kuvio 5. Mitä kouluhyvinvointi mielestäsi tarkoittaa?	42
Kuvio 6. Minkälaisena näet tämänhetkisen kouluhyvinvoinnin koulussasi?	42
Kuvio 7. Mitkä tekijät heikentävät mielestäsi kouluhyvinvointia?	43
Kuvio 8. Mitkä tekijät mielestäsi parantavat kouluhyvinvointia?	44
Kuvio 9. Kuinka paljon koet voivasi vaikuttaa yhteisiin asioihin koulussa?	45
Kuvio 10. Miten koet saavasi äänesi kuuluviin esimerkiksi luokassa tai kaveriporukassa? ...	46
Kuvio 11. Missä asioissa koulukuraattori voi mielestäsi tukea kouluhyvinvointia?	47
Kuvio 12. Kuinka paljon koulukuraattori näkyy koulun arjessa?.....	48
Kuvio 13. Miten toivoisit koulukuraattorin näkyvän koulun arjessa?	48
Kuvio 14. Tiedätkö, miten kuraattoria pääsee tapaamaan?	49
Kuvio 15. Oletko koskaan käyttänyt koulukuraattorin palveluita?	50
Kuvio 16. Koetko, että voisit käydä tapaamassa koulukuraattoria tarpeen tullen?.....	50

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää 8.–9.-luokkalaisten yläkoululaisten näkemyksiä koulukuraattorin työstä. Haluamme tutkia, miten nuoret näkevät koulukuraattorin työn merkityksen kouluhyvinvoinnin tukijana. Yläkoulu on monille nuorille muutosten aikaa, ja muutokset voivat tuoda mukanaan erinäisiä haasteita nuorten elämään. On siis tärkeää, että nuorille on saatavilla matalalla kynnyksellä tukea ja että he ovat tietoisia koulukuraattorin tarjoamista palveluista. Koulukuraattorin työssä korostuu vahvasti ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen merkitys. Koulumaailma on suuressa roolissa nuoren elämässä, joten on tärkeää tuoda koulukuraattorin palvelut lähelle nuoria, helposti saataville. Näin ennaltaehkäisevän työn toteuttaminen koulukuraattorin roolissa mahdollistuu.

Valitsimme tämän aiheen opinnäytetyöllemme, sillä halusimme selvittää, millaisena nuoret näkevät koulukuraattorin työn ja miten koulukuraattori voi edistää ja tukea nuorten kouluhyvinvointia ja osallisuutta. Pyrimme selvittämään näitä asioita sähköisellä Webropol-kyselylomakkeella, johon nuoret saivat vastata anonymisti. Kyselyyn osallistui kolme yläkoulua Riihimäeltä. Koulujen, koulukuraattoreiden ja oppilaiden anonymiteettiä kunnioittaaksemme emme opinnäytetyössä tuo esiin, minkä yläkoulujen oppilaat kyselylomakkeisiin vastasivat. Koska kyselylomake on anonymi eikä siinä kysytä vastaajan käymää yläkoulua, opinnäytetyön tavoitteisiin ei kuulu yksittäisen koulukuraattorin työn tai palveluiden kehittäminen vaan oppilaiden yleisten näkemysten ja käsitysten selvittäminen. Opinnäytetyön avulla koulukuraattorit saavat ajantasaista tietoa siitä, miten nuoret näkevät yleisellä tasolla tämänhetkisen kouluhyvinvoinnin, osallisuuden mahdollisuudet sekä näihin liitettynä koulukuraattorin työn merkityksen kouluhyvinvoinnin tukijana. Lisäksi tutkimuksessa pyritään selvittämään alueen nuorten kouluhyvinvoinnin tasoa ja tätä kautta tutkimaan, minkälaisissa asioissa nuoret nykyään mahdollisesti tarvitsevat koulukuraattorin palveluita. Kyselylomakkeella tarjotaan nuorille mahdollisuus saada oma äänensä kuuluviin, ja samalla tuodaan näkyvyyttä koulukuraattorien työlle.

Opinnäytetyön alussa käsittelemme kyselylomakkeella toteutettavan tutkimuksen lähtökohtia, tarkoitusta ja eettisyyttä sekä paneudumme aikaisempaan tutkimustietoon aiheeseen liittyen. Tämän jälkeen avaamme tarkemmin teorian kautta koulukuraattorin työtä ja sitä ohjaavaa lainsäädäntöä sekä oppilashuoltoa. Tarkastelemme myös opinnäytetyössä olennaisena käsitteenä näyttäytyvää kouluhyvinvointia sekä osallisuuden tasoa. Teoriaosuuden jälkeen

avaamme tarkemmin tutkimuksen toteutukseen ja tutkimustuloksiin liittyviä teemoja sekä lopuksi näihin liittyviä johtopäätöksiä sekä pohdintaa.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Tutkimuksen tarkoitus

Koulukuraattorin työssä oikeanlainen kohtaaminen sekä asiakkaan tarpeisiin vastaaminen on tärkeä osa onnistunutta prosessia. Korona-aika on heikentänyt nuorten hyvinvointia ja siksi koemme ajankohtaiseksi tutkia, miten nuoret käsittävät tällä hetkellä kouluhyvinvoinnin tason ja miten koulukuraattori voi työssään sitä tukea. Jotta koulukuraattoripalvelut vastaavat oppilaiden tarpeisiin, on kuraattoreilla hyvä olla ajankohtaista tietoa nuorten käsityksistä liittyen kouluhyvinvointiin ja sen haasteisiin. Haluamme tutkimuksen avulla tuoda nuorten äänen kuuluviin tutkimalla aihetta nuorten näkökulmasta.

Tutkimusta tehdessä on oleellista rajata tutkimuksen sisältö ja tavoitteet yhteen olennaiseen tutkimuskysymykseen. Olemme pohtineet erilaisia kysymyksiä tutkimuksen aihepiiriin liittyen, ja lopulta muodostimme seuraavan tutkimuskysymyksen:

Miten nuoret käsittävät koulukuraattorin roolin kouluhyvinvoinnin tukijana?

Opinnäytetyössämme tarkoituksena on saada nuorilta ajankohtaista tietoa liittyen kouluhyvinvointiin, osallisuuteen ja koulukuraattorin työhön. Perehdymme opinnäytetyössä aiheeseen liittyviin aikaisempiin tutkimuksiin sekä uusimman kouluterveyskyselyn tuloksiin. Koska tutkimme aihetta nuorten näkökulmasta, kerättiin tutkimusaineisto nuorilta itseltään.

2.2 Tutkimuksen kohderyhmä

Tutkimuksen kohderyhmäksi valitsimme 8.–9.-luokkalaiset oppilaat, sillä halusimme opinnäytetyössä tarkastella nuorten näkemyksiä yläkoulussa toimivan kuraattorin työnkuvaan liittyen. Yläkoulu tuo monelle nuorelle mukanaan muutoksia, jotka voivat tuoda murrosikäisten elämään myös erilaisia haasteita. Tämän vuoksi yläkoulussa toimivan koulukuraattorin työnkuvaan kuuluu vahvasti ennaltaehkäisevä työ, jotta erilaisiin haasteisiin ja ongelmiin päästään puuttumaan varhaisessa vaiheessa. Onkin siis tärkeää, että koulukuraattorin palvelut ovat nuorille helposti saatavilla matalalla kynnyksellä. Tämän vuoksi lähdimme tutkimaan nuorten näkemyksiä koulukuraattorin työstä ja sen merkityksestä kouluhyvinvoinnin kannalta. Päädyimme rajaamaan tutkimuksesta seitsemäsluokkalaiset oppilaat pois, sillä kehitystasoihin

liittyvät eroavaisuudet olisivat saattaneet vaikuttaa tutkimustulosten luotettavuuteen. Tutkimus toteutettiin yhteistyössä kolmen Riihimäellä sijaitsevan yläkoulun kanssa, joissa jokaisessa on oma koulukuraattorinsa.

2.3 Aikaisemmat tutkimukset

Satu Ikonen (2014) on pro gradu- tutkielmassaan selvittänyt, mitä tukimuotoja koulukuraattorit käyttävät työn eri osa-alueilla ja minkälaiseksi koulukuraattorit kokevat tarjoamansa avun merkityksen. Tässä tutkimuksessa pääpaino on koulukuraattoreiden omilla kokemuksilla, eli tutkimus on toteutettu haastatteleamalla koulukuraattoreita. Tutkimuksessa tärkeäksi tukimuodoksi koulukuraattoreilta nousi keskustelu ja kuuntelu. Keskustelun tukena voidaan käyttää erilaisia materiaaleja, kuten kuvia, kortteja ja pelejä. Koulukuraattoreiden mukaan työ vaatii avoimen ja luottamuksellisen suhteen kuraattorin ja oppilaan välille. Haastateltavat näkivät työnsä merkityksellisenä esimerkiksi oppilaan koulunkäyntiin liittyvissä haasteissa. Heidän mukaansa kotiympäristöön liittyvissä haasteissa he toimivat oppilaan tukijana. Tutkimustuloksista nousee myös esiin, että koulukuraattoreiden mukaan myös yhteistyö muiden ammattiryhmien sekä vanhempien kanssa on tärkeää työskentelyn onnistumiseksi.

Kaija Karttunen (2018) on tutkinut pro gradu- tutkielmassaan ”Nuorten elämänhallinnan tukeminen koulukuraattorin työssä” oppilaiden odotuksia liittyen koulukuraattorin tarjoamaan tukeen elämänhallintaan liittyvissä haasteissa. Tutkimus on toteutettu kehyskertomuksia hyödyntämällä niin, että oppilaat kirjoittivat kahden kertomuksen pohjalta esseet. Kehyskertomukset sisälsivät erilaisia elämänhallintaan liittyviä haasteita, kuten aggressiivisuus, päihteiden käyttö, yksinäisyys ja ahdistuneisuus. Tutkimustulosten mukaan oppilaiden mielestä kuraattorin tulisi olla kiinnostunut oppilaan asioista sekä pyrkiä selvittämään syitä oppilaan haasteille. Myös kuunteleminen ja tuen tarjoaminen nähtiin tärkeiksi osiksi kuraattorin työtä. Oppilaiden mukaan kuraattorin tulisi olla helposti lähestyttävä, ymmärtävä ja sellainen, joka ei tuomitse. Myös voimavarakeskeinen näkökulma nousi esiin oppilaiden esseistä.

2.4 Eettisyys

Tutkimusta ja sen toteutusta ohjaavat yleiset eettiset periaatteet (Kohonen ym., 2019, s. 7). Tutkijan tulee kunnioittaa tutkittavien henkilöiden ihmisarvoa sekä itsemääräämisoikeutta. Lisäksi tutkijan tulee kunnioittaa aineellista sekä aineetonta kulttuuriperintöä. Tutkimus tulee

toteuttaa siten, että se ei aiheuta merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja tutkittavina oleville ihmisille, yhteisöille tai muille tutkimuskohteille. Alaikäisiä tutkittaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota tutkimuksen eettisyyteen. Tutkimuksessa tulee kunnioittaa alaikäisen tutkittavan itsemääräämisoikeutta sekä vapaaehtoisuuden periaatetta (mts. 9). Alaikäiselle tulee antaa tietoa tutkimuksesta tavalla, jonka tämä pystyy ymmärtämään (mts. 10).

Tutkimus on toteutettu täysin anonymisti, eli vastaajien henkilöllisyys ei selviä missään vaiheessa tutkimusta. Myöskään vastaajan koulua ei kysytä kyselylomakkeessa. Kyselylomakkeessa ei kysytä henkilötietoja, ainoastaan vastaajan luokka-aste ja sukupuoli. Kiinnitimme erityistä huomiota kysymysten sisältöön ja muotoiluun, jotta ne eivät aiheuta riskejä, vahinkoja tai haittoja vastaajille. Kysymykset ovat yksinkertaisia ja strukturoituja, jotta jokaisen opilaan olisi mahdollisimman helppo niihin vastata. Kyselylomakkeen tarkoitus ilmaistiin selkeästi kyselyn saatekirjeessä sekä kyselylomakkeen alussa. Kyselyyn vastaaminen oli täysin vapaaehtoista. Aineisto säilytetään siten, että vain me pääsemme niitä tarkastelemaan Webropolin kautta. Aineistoa ei jaeta edelleen, ja sitä tarkastellaan ainoastaan opinnäytetyössämme. Koska kysely ei ole kenellekään pakollinen eikä se vaadi henkilötietoja ja kysymykset ovat hyvin strukturoituja, päädyttiin siihen, ettei se vaadi huoltajien erillistä lupaa.

Pohdimme tutkimusta tehdessä eettisiä ohjeita jo suunnitteluvaiheessa (Metropolia, 2020). Kunnioitamme tutkittavien nuorten ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta. Toteutamme tutkimuksen niin, ettei siitä aiheudu tutkittavana oleville ihmisille, yhteisölle tai muille tutkimuskohteille merkittäviä riskejä, vahinkoa tai haittaa. Kun tutkimuksen kohteena ovat erityisesti nuoret, teemme tutkimuksen siten, ettei se riko heidän oikeuksiaan tietoon perustuvasta suostumuksesta osallistua. Tutkimuslupa haettiin Riihimäen sivistysjohtajalta. Kun kyseessä on erittäin sensitiivistä tietoa, henkilötietoja ei julkaista ja niitä käsitellään varoen. Yksityisyyttä tutkimuksessa suojaa anonymius.

3 KOULUKURAATTORI

3.1 Koulukuraattorin työn historiaa Suomessa

Ensimmäiset koulukuraattorityöt sijoittuvat vuoteen 1921, jolloin voimaan tulleen oppivelvollisuuslain myötä aloitettiin kasvatusneuvolatyö Mannerheimin Lastensuojeluliiton toimesta (Wallin, 2011, s. 42). Kasvatusneuvolatyön päätoiminta-alue sijoittui kasvatuksen turvaamiseen niille lapsille, joille koulunkäynti tuotti sopeutumisvaikeuksia tai lapsi oli kykenemätön käymään koulua. Vuonna 1958 astui voimaan kansakoululaki, joka edellytti opettajaa huolehtimaan erityisopetuksessa olevien lasten tukemista oppivelvollisuuden suorittamisen jälkeen. Joitakin tässä tehtävässä toimineita opettajia alettiin tuolloin kutsua kuraattoreiksi. Tuolloin koulukuraattorityö ei kuitenkaan vielä ollut kouluissa toteutuvaa työtä. 1960-luvulla kasvatusneuvolat eivät kyenneet enää vastaamaan kaikkiin koulun ja oppilaiden tarpeisiin, minkä seurauksena syntyi yhteiskunnallista keskustelua sosiaalialan henkilöstön lisäämisestä koulutoimeen. Varsinaisen koulusosiaalityön voidaan katsoa alkaneen, kun ensimmäinen koulukuraattorin viraksi nimetty toimi perustettiin Kotkassa vuonna 1966. Vuonna 1970 Mikkelissä aloitti ensimmäinen päätoiminen ammattikoulun kuraattori (mts. 43).

Kuraattorin palveluita alettiin käyttää kouluissa enemmän 1970-luvulla, kun pyrittiin huomioimaan peruskouluun siirtymistä (Gråsten-Salonen & Mehtiö, 2017, s. 359). Oppilaiden kasvua ja kehitystä pidettiin tärkeänä opettamalla myönteisiä vuorovaikutuskeinoja sekä tukemalla kouluyhteisöä, jotta peruskoulun tavoitteet tulisivat täyteen. Valtioneuvoston asettama oppilashuoltokomitea määräsi vuonna 1973, että lähtökohtana koulukuraattoripalveluille tulisi olla koulun kasvatus- ja opetustyön tukeminen ja integroiminen koulun muuhun toimintaan. Oppilashuoltokomitea nimesi koulukuraattorin erityisesti ennalta ehkäisevän toiminnan aktivoijaksi ja suorittajaksi sekä sosiaaliturvan ja sosiaalityön asiantuntijaksi koulussa. Oppilashuoltokomitean luomat koulun sosiaalityön tavoitteet ja sisällöt perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa ovat koulukuraattoritoiminnan pohjana.

3.2 Koulukuraattorin työtä ohjaava lainsäädäntö

Vasta vuonna 1990 lastensuojelulaissa säädettiin koulukuraattoreista (Gråsten-Salonen & Mehtiö, 2017, s. 360). Laki ei kuitenkaan vielä velvoittanut kuntia kuraattorien virkojen perustamiseen. Vuonna 2003 perusopetuslakiin (628/1998) säädettiin oppilaiden oikeus

oppilashuoltoon sekä oppilashuollon palveluihin, joihin kuuluvat koulukuraattori, koulupsykologi, kouluterveydenhoitaja ja koululääkäri. Uudessa perusopetuslaissa painotettiin oppilaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia ja sen edistämistä sekä turvallista oppimisympäristöä. Hallituksen esityksen tavoitteena oli korostaa selkeämmin lasten ja nuorten kehityksen haasteiden ehkäisemistä ja varhaista puuttumista.

Vuoden 2008 alkupuolella lastensuojelulain vuoksi kunnille tuli velvoite järjestää koulukuraattori- ja koulupsykologipalveluita esiopetuksen, perusopetuksen, lisäopetuksen ja valmistavan opetuksen oppilaille, mutta lukio- ja ammatillisen koulutuksen piirissä olleilla oppilailla ei ollut oikeutta kuraattoripalveluihin (Gråsten-Salonen & Mehtiö, 2017, s. 360). Vuonna 2014 astui voimaan oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) tuoden samat oikeudet oppilashuoltoon ja kuraattoripalveluihin niin perusopetuslaissa tarkoitetussa opetuksessa olevalle oppilaalle kuin myös lukiolaissa (629/1998) ja ammatillisesta peruskoulutuksesta annetussa laissa 630/1998 tarkoitetussa koulutuksessa olevalle opiskelijalle. Vuonna 2015 astui laki sosiaali- huoltolaista, jonka mukaan sosiaalipalveluina on järjestettävä oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisia kuraattorin, vastaavan kuraattorin ja psykologin palveluja.

Kuviosta 1 näkyy koulukuraattorin työtä ohjaavia lakeja ja lakia määritteleviä momentteja, joita kuraattori soveltaa työssään. Koulukuraattorin työtä ohjaavia lakeja ovat sosiaali- huoltolaki, lastensuojelulaki, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, hallintolaki sekä perusopetuslaki.

Kuvio 1. Koulukuraattorin työtä ohjaava lainsäädäntö (Finlex, i.a.)

3.3 Koulukuraattorin kelpoisuus

Kelpoinen toiminaan koulukuraattorina on sosiaalihuollon ammattihenkilöstä annetun lain (817/2015) 7 §:ssä tai 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuus vaatimuksista 272/2005). Kuraattorikelpoiseksi katsotaan soveltuvaksi myös sellainen henkilö, jolla on tehtävään soveltuva sosiaali- tai kasvatusalalle tai käyttäytymistieteisiin suuntautunut korkeakoulututkinto. Koulutukseen tulee sisältyä tai sen lisäksi tulee olla suoritettuna 60 opintopisteen laajuiset korkeakouluopinnot, joiden tulee muodostua sosiaalityön yliopisto-opinnoista tai mainitun lain 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuun korkeakoulututkintoon kuuluvista opinnoista. Jokaisen oppilaitoksen käytävissä tulee olla opiskeluhoollon psykologin ja sellaisen vastaavan kuraattorin palveluja, joka on sosiaalihoollon ammattihenkilöistä annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1287, 1 luku 7 §).

Kuraattorin pätevyysvaatimuksista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain (OHL) 7 §:ssä. Mahkonen (2014, s. 78) toteaa, että vaikka mikään koulutus ei suoranaisesti valmista kuraattoriksi, tarkoituksena on ollut, että vain sosiaalityöntekijän tai sosiaalialan AMK-tason koulutus vastaa kuraattorina tehtävää työtä. Pätevyysvaatimukset kertovat siitä, että oppilas- ja opiskelijahuoltolain tultua voimaan on olemassa kahdenlaisia päteviä koulukuraattoreita.

Koulukuraattorin kelpoisuutta ohjaa myös lainsäädäntö (Laki sosiaalihoollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005). Koulukuraattorina voi toimia vain sosiaalihoollon ammattihenkilö annetun lain (817/2015) 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö tai henkilö, jolla on soveltuva korkeakoulututkinto, ja suoritettuna sosiaalialan aineopinnot tai vähintään kahden vuoden työkokemus kuraattorin tai sitä vastaava sosiaalialan tehtävästä.

Vuoden 2021 lakimuutoksen jälkeen sosiaalityöntekijät ja sosionomit sekä henkilöt, jotka ovat suorittaneet tehtävään soveltuvan sosiaalialalle, kasvatusalalle tai käyttäytymistieteisiin suuntautuneen korkeakoulututkinnon ja 60 opintopisteen laajuiset sosiaalityön yliopisto-opinnot tai sosionomi (AMK) -tutkintomikkeen kuulumat opinnot, ovat kelpoisia koulukuraattorin tehtävään (Yhteiskunta-alan korkeakoulutetut ry., 2021). Hallituksen esityksessä ehdotettiin poistettavaksi mahdollisuus korvata sosiaalialan aineopinnot kahden vuoden työkokemuksella kuraattorin tai sitä vastaavan sosiaalialan tehtävissä. Sivistysvaliokunnan mukaan ehdotettu kelpoisuussäännös huomioi vaihtoehtoiset korkeakoulututkinnot kelpoisuuden perustana

ja varmistaa samalla kuraattorin tehtävien vaatiman sosiaalihuollon osaamisen. Jos kelpoisuusvaatimuksena olisi yksinomaan sosiaalihuollon ammattihenkilöstä, se voisi siirtää jo ennestään niukkoja sosiaalityön resursseja opiskeluhoitoon.

3.4 Koulukuraattorin työnkuva

Koulun sosiaalityö on lapsi- ja nuorisososiaalityötä sekä perhesosiaalityötä, kun sitä tehdään lasten, nuorten ja heidän perheidensä parissa. (Gråsten-Salonen & Mehtiö, 2017, s. 361). Koulujen sosiaalityö lukeutuu yhteiskuntatieteellisen viitekehykseen ja käyttäytymistieteellisen tiedon ja käytännön kokemuksen soveltamiseen. Koulukuraattorin työssä työskennellään opetus-, sosiaali- ja terveystoimen pinnalla. Kuraattorityössä tarkoituksena on asiakkaiden tilanteiden jäsentäminen tukemalla heidän voimavarojaan ja pohtimalla yhdessä myönteisiä ratkaisuja. Oppilaan koulu- ja koko elämäntilannetta arvioidaan yksilön, perheen ja oppilaitosyhteisön kautta. Koulukuraattori pyrkii kiinnittämään huomiota oppilaan arjen sujumiseen, toimintakykyyn ja vuorovaikutussuhteisiin (mts. 362).

Koulukuraattori on mukana oppilashuollon suunnittelussa ja kehittämisessä oppilaitosyhteisössä (Gråsten-Salonen & Mehtiö, 2017, s. 365). Kuraattori osallistuu oppilaiden kouluhyvinvointia tukevan toimintakulttuurin luomiseen koulun monialaisessa oppilashuoltoryhmässä. Turvallisen ympäristön tukipilarina ovat poissaoloihin ja kiusaamis-, väkivalta-, päihde- sekä kriisitilanteisiin perustetut toimintamallit. Koulukuraattori on mukana niiden laadinnassa, päivittämisessä sekä soveltaa niitä koulussa. Kuraattori osallistuu myös koulun ja kodin väliseen yhteistyöhön sekä sen suunnitteluun ja toteuttamiseen koulun muun henkilökunnan kanssa. Vanhempainryhmät ja vanhempainillat ovat esimerkki, miten koulu ja koulukuraattori tukevat vanhempien kasvatustyötä. Myös havainnoimalla luokassa kuraattori voi saada tietoa oppilaiden ja luokan ryhmähengestä tai yksilöiden sosiaalisista taidoista, ahdistuneisuudesta tai stressinhallinnasta. Esimerkiksi jos luokassa on kiusaamista, kuraattori voi pitää oppitunteja, jossa harjoitetaan ryhmähenkeä erilaisten menetelmien, kuten muun muassa KiVa Koulu -toimenpideohjelman tai hyvinvointia tukevan Friends-ohjelman avulla (mts. 368).

Laitinen (2015, s. 72) toteaa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ”Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos”-oppaassa kuraattorin työnkuvaan kuuluvan edistää lasten ja nuorten psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä, mielenterveyttä ja luoda edellytyksiä oppimistavoitteiden täyttymiselle. Kouluissa työskentelevät opiskeluhoollon ammattilaiset, kuten esimerkiksi

psykologi ja kuraattori tarkastelevat erilaisia ilmiöitä yksilön, perheen, ryhmän, yhteisön ja organisaation näkökulmista. Kuraattorien työnkuvaan kuuluu asiakastyön lisäksi konsultaatiota sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi tehtävää työtä.

Koulukuraattorit tekevät yhteistyötä koulun lisäksi myös ulkopuolisten yhteistyötahojen kanssa (Laitinen, 2015, s. 78). Ulkopuolisia yhteistyötahoja ovat esimerkiksi perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido. Kuraattorit tuovat osaltaan monialaista näkökulmaa opiskeluhuoltoryhmän työhön. Lisäksi he edustavat omaa erityisalaansa myös yksittäisen oppilaan asioita käsittelevissä asiantuntijaryhmissä.

Sipilä-Lähdekorpi (2004, s. 113) pohtii väitöskirjassaan kuraattorin työn tarvetta ja kohdetta. Tutkimuksen kohteena olleet kuraattorit olivat vastanneet kyselyyn siten, että oppilaat ovat tärkein tavoite sekä kuraattorityön tärkeimpiä kulmakiviä on oppilaan tukeminen ja auttaminen. Kuraattorit kokivat työssään tärkeäksi tukea ja edistää oppilaiden hyvinvointia ja viihtymistä koulussa sekä integroitumista yhteiskunnan vastuullisiksi jäseniksi. Eniten kuraattorit käyttivät aikaa oppilaskohtaiseen työhön. Koululait ovat ohjanneet kuraattorin työtä tukemaan oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen kasvamiseen. Työ on siis alkuperältään sosiaalistamistyötä, joka pyrkii koulunkäynnin turvaamiseen.

Riihimäen kaupunki (i.a.) kuvaa verkkosivuillaan koulukuraattoreita koulussa toimiviksi sosiaalityön ammattilaisiksi. Kuraattorin työssä tulee tukea ja auttaa oppilaita koulunkäynnissä ja sosiaalisessa kasvussa keskustelemalla, antamalla neuvontaa ja ohjaamalla heitä erilaisiin tukitoimiin. Koulukuraattorit toimivat yhteistyössä oppilaiden, perheiden, koulun henkilökunnan ja viranomaisten kanssa. Oppilaana voi ottaa yhteyttä koulukuraattoriin silloin, jos on mielessä asioita, jotka painavat mieltä, ja joista haluaisi mahdollisesti keskustella luotettavan aikuisen kanssa. Huoltaja voi ottaa yhteyttä koulukuraattoriin esimerkiksi silloin, jos vanhemmalla herää huoli lapsestaan tai perheen tilanteesta. Koulukuraattorin yhteydenotto on useimmiten kutsu yhteistyöhön, tilanteen selvittelyyn ja tarvittavien muutosten ja tukitoimien yhteiseen pohdintaan.

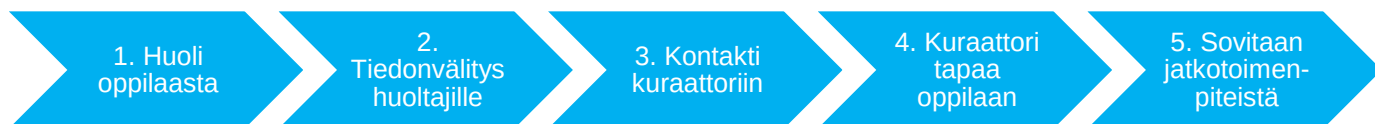
3.4.1 Prosessikuvaus koulukuraattorin asiakkaaksi tulosta

Oppilaat voivat hakeutua koulukuraattorin palveluihin esimerkiksi omasta tai huoltajan aloitteesta (Gråsten-Salonen & Mehtiö, 2017, s. 363). Myös koulun tai oppilashuollon ammattilainen, kuten opettaja tai terveydenhoitaja voi arvioida esimerkiksi oppilaan oppimishaasteiden

tai sosiaalisten tai psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi tai tukemiseksi oppilaan ohjaamista koulukuraattorin palveluihin. Koulukuraattoriin voivat olla yhteydessä tarpeen tullen myös koulun ulkopuoliset tahot, kuten lastensuojelu, perheneuvola, lasten tai nuorten psykiatria, nuorisotoimi tai poliisi. Oppilaalle tulee järjestää mahdollisuus tapaamiselle henkilökohtaisesti koulukuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä koulun työpäivänä laskettuna siitä, kun oppilas tai huoltaja on pyytänyt tapaamisaikaa.

Usein koulukuraattorin asiakkaaksi tullaan, kun oppilas on laiminlyönyt omaa koulukäyntiään tai hänellä saattaa olla käytöshäiriöitä (Kurki, 2006, s. 22). Aloite voi tulla tällöin usealta eri taholta. Yleensä opettaja tai oppilashuollon jäsen tekee huoli-ilmoituksen oppilaasta kuraattorille. Myös oppilas tai hänen ystävänsä voivat ilmoittaa huolesta.

Kuviossa 2 olemme kuvanneet koulukuraattorin palveluiden asiakkaaksi tulon prosessia (Pekkanen, 2015, s. 27). Riihimäellä koulukuraattoreita perehdytetään kyseisen prosessikuvausten mukaan.

Kuvio 2. Prosessikuvaus koulukuraattorin asiakkaaksi tulosta (Pekkanen, 2015, s. 27).

1. Opettajalla, huoltajalla tai oppilaalla itsellään voi herätä huoli koulunkäynnistä tai muista koulunkäyntiin liittyvistä haasteista. Vanhempi, opettaja tai oppilas voivat olla suoraan yhteydessä koulukuraattoriin soittamalla, Wilma-viestitse, sähköpostilla tai tekstiviestillä. Opettajan toimiessa huolen havaitsijana, hänellä on mahdollisuus konsultaatioon, jonka on oltava anonyymi, mutta ennen tätä yksittäisen oppilaan asioiden käsittelyssä hänen on oltava yhteydessä oppilaan huoltajaan ja esitettävä huoli huoltajille.
2. Tilanteen havainnut henkilö välittää huolen vanhemmille.

3. Opettaja voi yhdessä oppilaan kanssa tulla tapaamaan kuraattoria ja varaamaan aikaa. Ajan saa varattua myös puhelimitse tai sähköisten viestintämenetelmien keinoin itse tai huoltajan kautta.
4. Kuraattori tapaa oppilasta sovittusti viimeistään seitsemän päivän kuluessa yhteydenotosta. Kuraattori on yhteydessä oppilaan huoltajaan, mikäli näin on sovittu oppilaan kanssa tai oppilas itse halutessaan. Kuraattorin täytyy olla myös yhteydessä huoltajaan, jos tapaamisella esiin tulleet asiat näin velvoittavat.
5. Kuraattori sopii oppilaan kanssa tapaamisten ja työskentelyn jatkosta. Jos oppilaan tilanne vaatii laaja-alaisempaa selvittelyä, voidaan esimerkiksi järjestää yhdessä opettajien ja vanhempien kanssa oppilashuoltopalaveri.

(Pekkanen, 2015, s. 27).

3.5 Oppilashuolto

Kuraattorin työ on myös osa koulun ja oppilaitoksen oppilashuoltoa. Oppilashuoltoon kuuluvat koulun valtuutetun hyväksymän opetussuunnitelmaan pohjautuva oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, joita ovat psykologi- sekä kuraattoripalvelut ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut (Gråsten-Salonen & Mehtiö, 2017, s. 360).

Oppilashuoltotyöryhmä tekee ennaltaehkäisevää työtä (Hietala ym., 2010, s. 65). Työryhmä on luokanopettajalle tai -valvojalle erityisen tärkeä tuki, kun hänen täytyy puuttua oppilaan ongelmiin. Oppilashuollon tehtäviin lukeutuvat myös yhteisöllisyyteen ja yhteisön hyvinvointiin kuuluvat tehtävät. Joissakin kunnissa oppilashuolto kuuluu kouluterveydenhuollon alaisuuteen. Oppilashuollon päämääränä on oppilaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin ja tasapainoisen kehityksen edistäminen. Oppilashuollon työryhmän työnkuvassa korostuu varhaisen puuttumisen malli. Jos huolen herätessä tilanne ei korjaannu oppilaan ja tämän huoltajan kanssa keskustelun keinoin, oppilashuoltoryhmä ottaa asian puheeksi ja sovittu henkilö pitää yhteyttä vanhempiin järjestämällä tapaamisia (mts. 66).

Koulussa on erilaisia hyvinvointipalveluita, jotka voidaan jakaa fyysisiin ja psykososiaalisiin palveluihin sekä oppilaanohjaukseen (Wallin, 2011, s.109). Koulusosiaalityö lukeutuu psykososiaalisiin palveluihin koulupsykologisen toiminnan ja kasvatus- ja perheneuvontatyön

lisäksi. Oppilashuolto koostuu usein moniammatillisesta kouluhyvinvointia koordinoivasta oppilashuoltoryhmästä. Jokaisen koulun hyvinvointipalveluiden vastaava on koulun rehtori. Hyvinvointipalveluiden tiimiin eli oppilashuollon työryhmään kuuluvat usein kouluterveydenhoitaja, opinto-ohjaaja, erityisopettaja, koulukuraattori ja koulupsykologi. Tarvittaessa ryhmä voi kutsua muita asiantuntijoita mukaan oppilashuollon työryhmään, kuten esimerkiksi luokanopettajan. Oppilashuollon työryhmän tarkoituksena on kerätä tietoa ja havaita erilaisia ongelmatilanteita, riskejä sekä tehostetun ja erityisen tuen tarpeita ja näiden kautta pohtia, millaisia toimenpiteitä heidän tulisi toteuttaa (mts. 110).

Oppilashuollon tavoitteena on tukea oppilaiden fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia (Riihimäen kaupunki, i.a). Oppilashuollon tehtävänkuvaan kuuluu edesauttaa lasten ja nuorten vakaata kasvua ja kehitystä oppilaitoksessa sekä varmistaa tasa-arvoinen ja tasavertainen oppimisen kokonaisuus. Oppilashuoltopalveluihin kuuluvat mm. kouluterveydenhuolto, koulukuraattori- ja koulupsykologitoiminta sekä yläkouluissa psykiatrisen sairaanhoitajan ja fysioterapeutin palvelut. Sen lisäksi oppilashuollossa ovat mukana myös opettajat ja koulun muu henkilöstö. Oppilashuollon tavoitteena on ongelmien huomioiminen ja niihin puuttuminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa (mt.).

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen toteuttaminen edellyttää laaja-alaista yhteistyötä oppilaan ja tämän huoltajan kanssa. Huoltajaan täytyy yhteydessä silloin, kun herää huoli esimerkiksi oppilaan oppimisesta, mielialasta, päihteiden käytöstä tai poissaoloista. Oppilaalla on oikeus oppimisen ja koulunkäynnin tukeen tuen tarpeen kasvaessa. Perusopetuslaissa (628/1998) säädetään tehostetun ja erityisen tuentarpeen antamisesta seuraavanlaisesti:

Tehostetun tuen aloittaminen ja järjestäminen käsitellään moniammatillisessa yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilön kanssa (16a §, 30.12.2013/1288).

Ennen, kun voidaan tehdä päätös erityisestä tuesta, tehdään oppilashuollon ammattiryhmän kanssa moniammatillinen selvitys oppilaan saamasta tehostetusta tai erityisestä tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta. Näiden perusteella tehdään arvio erityisen tuen tarpeesta. Kaikkia arvioita yhdessä kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi (Opetushallitus, 2014).

Moniammatillisen tiimin täyttymiseksi käsittelyyn osallistuu rehtorin ja opettajan lisäksi kouluterveydenhuoltoa ja/tai psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä. Oppimisen ja koulunkäynnin tuen takaamaan moniammatilliseen yhteistyöhön osallistuvat ammattihenkilöt

harkitaan tapauskohtaisesti. Mukana ovat ne opettajat ja muut asiantuntijat, joiden työtehtäviin oppilaan tuen suunnittelu tai toteutuminen kuuluu (Opetushallitus, 2014).

3.5.1 Koulukuraattori osana oppilashuoltoa

Kuten edellisessä luvussa kuvattiin, jokaisessa koulussa, niin peruskouluissa, kuin toisella asteella toimii oppilaitoskohtainen monialainen oppilashuoltoryhmä, joka vastaa oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista (Wallin, 2017, s.104). Oppilashuoltoryhmää johtaa useimmiten koulun rehtori. Muina jäseninä siihen voivat kuulua esimerkiksi terveydenhoitaja, kuraattori, erityisopettaja ja opinto-ohjaaja. Päämääränä on oppilaan kouluhyvinvointi ja oppimisympäristö, jossa ketään ei kiusata ja jossa oppilaat voivat hyvin. Koulukuraattorin tehtävänä on siis osana oppilashuollontiimiä tukea ja turvata oppilaiden hyvinvointia ohjaamalla oppilaita hyvään vuorovaikutukseen ja välittämisen ilmapiiriin edistämiseen. Tärkeänä piirteenä ovat myös oppilaiden keskinäisten suhteiden vahvistaminen sekä aikuisten ja nuorten kohtaamisen edistäminen. Myös yhteistoiminta koulun ja kodin välillä on välttämätöntä luottamuksellisen ja myönteisen vuorovaikutuksen edistämiseksi (mts.106).

Ennakoiva työ on koulusosiaalityön ja koulukuraattorin tärkein työkalu (Wallin, 2017, s. 106). Ennakoivaa työtä, johon koulukuraattori voi osallistua on esimerkiksi tukioppilastoiminta, sosiaalisten taitojen kehittämiseen ja valmentamiseen tai opetusryhmien erilaiseen ryhmäyttymiseen. Esimerkiksi Riihimäellä koulukuraattori pitää ryhmäytystunteja viidesluokkalaisille, jotka ovat siirtymässä seuraavana syksynä yläkoulun puolelle kuudennelle luokalle. Sen lisäksi koulukuraattorin osaamista voidaan hyödyntää oppilaiden hyvinvointipalveluiden suunnittelussa sekä opetussuunnitelmatyössä, sillä koulukuraattorin pätevyys antaa avaimia konsulttiiviseen työotteeseen, jonka avulla koulukuraattorin rooli korostuu vuorovaikutustilanteista opetushenkilökunnan ja vanhempien kanssa. Koulukuraattori voi siis auttaa ja kannustaa heitä voimavarakeskeisyyteen ja oman osaamisensa huomioimiseen. Konsultoinnin tarkoituksena on jakaa asiantuntijaosaamista opastamalla ja kannustamalla kysyjää huomaamaan, miten paljon hän itse ymmärtää tilannetta ja miten hän itse siinä toimisi. Koulukuraattorin keskeisimpänä roolina on siis konsultoinnin keinoin hyvinvoinnin lisääminen voimavarakeskeisten lähestymistapojen keinoin (mts. 108).

Koulukuraattorin tehtävänä on edustaa oppilaitoksessa oppilashuollon sosiaalisen tuntemuksen asiakastyötä (Kurki & Nivala, 2006, s. 124). Yksilökohtaisesti kuraattori antaa tukea ja

ohjausta oppilaille koulunkäyntiin sekä sosiaalisen ja psyykkisen kehityksen haasteissa. Yhteistasolla puhutaankin oppilaiden perheiden tilanteiden kartoittamisesta ja kasvatustyön tukemisesta, mutta myös sen lisäksi luokka- ja kouluyhteisön vuorovaikutuksellisista ongelmista. Kuraattorin roolissa korostuu oppilashuollon jäsenenä ennaltaehkäisevä yhteisöllinen työskentely. Kuraattori voi siis työskentelyllään tarjota lapsille ja nuorille henkilökohtaista tukea heidän arki- ja kouluympäristössään. Tuen tavoitteena on, että kuraattori edesauttaa oppilaita pysymään koulussa, jotta he täyttäisivät oppivelvollisuutensa (mts.126).

4 KOULUHYVINVOINTI

4.1 Kouluhyvinvointi ja sen haasteet

Hyvinvointi käsitteenä on hyvin laaja ja moniulotteinen, jonka vuoksi sen määrittely voi olla haastavaa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2016) mukaan pohjoismaisessa hyvinvointitutkimuksessa sovelletaan usein Erik Allardtin (1993) teoriaa, joka sisältää kolme eri hyvinvoinnin ulottuvuutta: Elintaso, sosiaaliset suhteet tai psykososiaalinen hyvinvointi sekä itsensä toteuttaminen tai mielekäs tekeminen. Hyvinvoinnin käsitteen laajuuden vuoksi tässä opinnäytetyössä perehdytään tarkemmin yhteen olennaiseen hyvinvoinnin osa-alueeseen nuorten elämässä, kouluhyvinvointiin. Konu (2002) jakaa kouluhyvinvoinnin neljään eri osa-alueeseen: Olosuhteet, sosiaaliset suhteet, terveys sekä mahdollisuus itsensä toteuttamiseen. Koulunkäynnin ollessa suurella roolilla nuorten arjessa, on kouluhyvinvoinnilla suuri merkitys kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin toteutumisessa. Koulumaailma myös vaikuttaa suuresti siihen, minkälainen käsitys oppilaalle muotoutuu omasta kyvykkyydestään (Harinen & Halme, 2021, s. 19). Koulussa ilmaantuvat haasteet usein vaikuttavat lapseen tai nuoreen myös koulun ulkopuolella: Esimerkiksi koulussa tapahtuvaa kiusaamista voi esiintyä myös vapaa-ajalla tai harrastuksissa sekä haasteet koulunkäynnissä voivat vaikuttaa lapseen tai nuoreen myös kotitiloissa. Koulun tulisi olla lapsille ja nuorille turvallinen ja kannustava ympäristö, jossa jokainen otetaan huomioon.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2021) mukaan keskeiset haasteet nuorten hyvinvoinnissa liittyvät osallisuuteen, mielenterveyteen, elintapoihin sekä häirinnän ja väkivallan kokemuksiin. Osallisuuden tunteeseen liittyvät haasteet ilmenevät nuorten keskuudessa esimerkiksi heikon osallisuuden tunteena koulu- ja luokkayhteisössä sekä yksinäisyytenä. Mielenterveysongelmat ovat myös yksi nuorten hyvinvointia häiritsevä tekijä, ja ne ovatkin yleistyneet nuorten keskuudessa vuoden 2019 jälkeen. Myös koulukiusaaminen, häirintä ja väkivalta ilmenevät haasteina nuorten keskuudessa. Pippurin (2015, s. 58) toteuttaman tutkimuksen mukaan useimmin syynä koulun sosiaalityön asiakkuuteen olivat käytökseen liittyvät syyt tai sosiaaliset suhteet. Tutkimuksen mukaan 31 % yläkoulun koulusosiaalityön asiakkuuksista johtui käyttäytymiseen liittyvistä ongelmista, joihin sisältyi tutkimuksessa useampia eri osa-alueita: Näistä yleisimmät syyt asiakkuudelle olivat koulupoissaolot sekä uhmakas, sääntöjä rikkova käyttäytyminen. Muita käyttäytymiseen liittyviä tarkempia syitä asiakkuuden alkamiseen olivat esimerkiksi motivaatio-ongelmat ja keskittymisvaikeudet. Toinen Pippurin (2015,

s. 66) tutkimuksessa esiin noussut yleinen syy koulukuraattorille ohjautumisessa oli sosiaaliset suhteet. Tytöillä sosiaaliset suhteet olivat yleisemmin syynä asiakkuudelle kuin pojilla. Tutkimuksessa tarkempia sosiaalisiin suhteisiin liittyviä syitä asiakkuuteen olivat esimerkiksi kiusaamistilanteet ja ongelmat kaverisuhteissa (mts. 67).

Muita Pippurin (2015, s. 58) tutkimuksessa esiin tulleita syitä olivat tunne-elämään, perhetilanteeseen, koulunkäyntijärjestelyihin sekä oppimiseen liittyvät haasteet. Oppilas voi ohjautua koulukuraattorille tietyn syyn takia, mutta yhteisen työskentelyn seurauksena alkuperäisten haasteiden taustalta voi löytyä jotain muuta tai lisäksi muita tekijöitä. Koulukuraattorille ohjautumisen ja varsinaisen työskentelyn syyt saattavat siis erota toisistaan. Tämän vuoksi on tärkeää, että koulukuraattori osaa tarkastella oppilaan elämäntilannetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä monesta eri näkökulmasta.

Lasten ja nuorten kouluhyvinvointia tutkitaan aktiivisesti eri menetelmin, esimerkiksi kouluterveyskyselyiden avulla (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, i.a.). Kouluterveyskyselyitä on kehitetty joka toinen vuosi 8.–9.-luokkalaisilta oppilailta jo vuodesta 1996 lähtien. Kouluterveyskyselyn avulla lapsilta ja nuorilta saadaan luotettavaa ja monipuolista tietoa esimerkiksi hyvinvointiin, terveyteen, koulunkäyntiin, osallisuuteen ja avun saamiseen liittyvistä asioista. Seuraavaksi käsittelemme tuoreimman, eli vuonna 2021 toteutuneen kouluterveyskyselyn tuloksia 8.–9.-luokkalaisten oppilaiden osalta.

4.2 Kouluterveyskyselyn tuloksia vuodelta 2021

Tarkastelemme tässä osiossa kouluterveyskyselyn tuloksia vuodelta 2021 8.–9.-luokkalaisten oppilaiden osalta, sillä nämä luokka-asteet ovat myös oman tutkimuksemme kohderyhmänä. Kouluterveyskysely on toteutettu peruskoulun 8.–9.-luokkalaisten osalta aikavälillä 15.3–28.5.2021. Sähköiseen kyselylomakkeeseen vastasi yhteensä 91 560 oppilasta. Kun tarkastellaan kouluterveyskyselyn tuloksia hyvinvoinnin osalta, käy tuloksista ilmi, että perusopetuksen 8. ja 9. luokan tytöistä 57 % ja pojista 81 % oli tyytyväisiä elämäänsä (Helakorpi & Kivimäki, 2021, s. 3). Vastaavat luvut olivat vuonna 2019 tytöillä 67 % ja pojilla 84 %. Tuloksista siis huomataan, että tyttöjen kohdalla tyytyväisyys omaan elämään on laskenut kymmenellä prosenttiyksiköllä.

Helakorven ja Kivimäen (2021, s. 3) mukaan tuloksista ilmenee myös, että kaikilla kouluasteilla kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta koki 30 % tytöistä. Vastaava luku vuonna 2019

oli tytöillä 20 %. Pojilla ahdistuneisuutta ilmeni vuonna 2021 kahdeksalla prosentilla ja vuonna 2019 viidellä prosentilla. Kaikista tarkastelluista kouluasteista yleisestä koulunkäynnistä pitäminen oli vähäisintä 8.–9.-luokkalaisten sekä tyttöjen (55 %) että poikien (62 %) kohdalla. Yksinäiseksi itsensä tuntevien osuus oli kasvanut vuodesta 2019 tyttöjen kohdalla 15 prosentista 23 prosenttiin ja poikien kohdalla seitsemästä prosentista 11 prosenttiin (mts. 5).

Seuraavaksi tarkastellaan vuoden 2021 kouluterveyskyselyn tuloksia päihteiden käytön, fyysisen uhan kokemuksen ja koulukiusaamisen osalta (Helakorpi & Kivimäki, 2021, s. 6). Tulosten mukaan 8.–9.-luokkalaisista yhdeksän prosenttia joi itsensä tosi humalaan vähintään kerran kuukaudessa. Kaikilla kouluasteilla humalanhakuinen juominen on vähentynyt vuoteen 2015 saakka, jonka jälkeen tasaantunut. Kahdeksan prosenttia 8.–9.-luokkalaisista oppilaista oli kokeillut kannabista vähintään kerran. Fyysisen uhan kokemukset olivat kaikilla kouluasteilla yleisempiä pojilla. Pojista 18 % ja tytöistä 14 % oli kokenut fyysisen uhan tunnetta kuluneen vuoden aikana. Vuoteen 2019 verrattuna tulokset ovat tyttöjen osalta pysyneet samana, poikien osalta fyysisen uhan kokemukset olivat vähentyneet kahdella prosentilla. Fyysisellä uhalla tarkoitetaan kouluterveyskyselyssä varastamista tai varastamisen yritystä väkivaltaa käyttämällä tai sillä uhkaamalla sekä fyysisesti vahingoittamisen uhkauksella tai fyysisellä ”kimppuun käymisellä” (mts. 7).

Helakorven ja Kivimäen (2021, s. 7) mukaan kaikista kouluasteista 1–8 % lapsista ja nuorista kertoi kokevansa kiusaamista koulussa viikoittain. 8.–9.-luokkalaisista pojista 10 prosenttia oli kokenut kiusaamista vähintään kerran viikossa tutkimusjakson alussa vuosina 2008–2009. Vastaava osuus oli tuoreimmassa, vuoden 2021 kouluterveyskyselyssä kuusi prosenttia. Toisen asteen opiskelijat kokivat vähemmän koulukiusaamista verrattuna 8.–9.-luokkalaisiin oppilaisiin.

4.3 TEAviisari

TEAviisari on avoin vertailutietojärjestelmä, joka tukee terveydenedistämistyön suunnittelua sekä johtamista (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, i.a.) TEAviisariin kootaan säännöllisin väliajoin tietoa suoraan kunnista ja tilastoista. Palvelussa olevat tilastotiedot on valmiiksi tulkittu eli pisteytetty (0–100). Palvelun avulla voidaan vertailla kunnan tai alueen terveydenedistamisaktiivisuutta eri näkökulmista kunnan toimialueilla, muun muassa perusopetuksen, lukion

ja ammatillisten oppilaitosten osalta. Tarkastelemme tässä osiossa joitain TEAviisarin tuloksia Riihimäen perusopetuksen osalta. Tulokset pohjautuvat lukuvuoden 2020–2021 vastauksiin.

Koulukiusaamisen seurannan tuloksista nähdään, että Riihimäen peruskouluilla pisteitä on 81, kun taas vastaava luku koko maan osalta on 76 (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2021). Pisteet määräytyvät sen mukaan, kirjataanko ja tilastoidaanko kouluissa kaikki havaitut kiusaamis- ja väkivaltatapaukset. Tulosten mukaan kuitenkin seksuaalisen häirinnän kirjaaminen ja tilastointi toteutuu vaihtelevasti (62 p).

Häiriö- ja ongelmatilanteiden seurannassa Riihimäellä pisteitä on 64. Häiriö- ja ongelmatilanteisiin tuloksissa luetaan esimerkiksi oppilaiden välinen väkivalta (50 p), sukupuolinen häirintä (51 p) ja rasistinen syrjintä (47 p) sekä ilkivalta (50 p). Pisteytyksen mukaan edellä mainittuja häiriö- ja ongelmatilanteita on esiintynyt 2020–2021 lukuvuoden aikana kouluissa, ja yksittäiset tapaukset on kirjattu. Kuvio 3 nähdään osion pisteytyksen perusteet.

Pisteet	Vastaus
0 pistettä	Ei tietoa
0 pistettä	Esiintyi, ei kirjattu
50 pistettä	Esiintyi ja yksittäiset tapaukset kirjattiin
100 pistettä	Ei esiintynyt
100 pistettä	Esiintyi, kirjattiin ja lukumäärätiedosta tehtiin yhteenveto

Kuvio 3. Häiriö- ja ongelmatilanteiden pisteytys (TEAviisari, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2021).

Tupakoinnin ja päihteiden käytön seurannassa pisteet ovat Riihimäen osalta matalammat (76 p) verrattuna koko maan pisteisiin (79 p) (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2021). Tässäkin osiossa pisteytys on samanlainen, kun häiriö- ja ongelmatilanteiden seurannassa (kuvio 1). Seuranta on jaettu kolmeen osaan: Tupakkatuotteiden käyttö kouluaikana (68 p), huumeiden käyttöepäily/tarjonta koulussa (59 p) ja koulun aikuinen tupakoi koulualueella (100 p). Koulun kuraattorimitoituksessa pisteitä taas on 68 ja koko maan pistemäärä on

73. Pistemäärät perustuvat siihen, kuinka monta tuntia viikossa palveluja oli käytettävissä koulussa (Työpanos/100 oppilasta).

4.4 Koulukuraattori kouluhyvinvoinnin tukijana

Koulukuraattorilla sekä muilla koulun henkilökunnan jäsenillä on merkittävä rooli kouluhyvinvoinnin tukijana (McManama O'Brien ym., 2011). Koulun ollessa suuri osa nuorten arkea, erilaiset haasteet nuorten elämässä voivat usein tulla esiin koulussa. Haasteiden, esimerkiksi mielenterveysongelmien ilmetessä koulussa on koulukuraattori ensisijainen taho tarjoamaan nuorille apua ja tukea tilanteeseen. Wallinin (2011, s. 87) mukaan koulusosiaalityö sijoittuu sosiaalipalvelujen ja sosiaalityön välimaastoon: Työhön kuuluu tukea, osallistamista, yhteisöllisyyttä yhteistyötä ja muutosta. Wallin (2011, s. 88) kuvailee koulusosiaalityön sosiaalipalveluina tukevan asiakasta arjen haasteista selviämisessä, myönteisyydessä sekä omasta elämästä otteen saamisessa. Sosiaalityönä työssä taas korostuu varhainen puuttuminen, kontrolli sekä yhteiskunnallinen ja lainsäädännöllinen väliintulo.

Janhunen (2013, s. 95) toteaa kouluhyvinvoinnin ja sen tukemisen olevan yhteistyötä: Hyvinvoinnin toteutuminen vaatii sitoutumista usealta eri taholta, kuten esimerkiksi kouluyhteisöltä, oppilashuollolta sekä vanhemmilta. Kouluhyvinvointi ja sen edistäminen ei ole vain koulukuraattorien tehtävä, mutta se on tärkeä osa myös heidän työtään. Ahokas-Heikkisen (2017, s. 60) toteuttamassa tutkimuksessa tutkittiin muun muassa sitä, millaisilla keinoilla kouluhyvinvointia voitaisiin parantaa. Tutkimustulosten mukaan oppilaiden kouluhyvinvointiin eniten vaikuttavia tekijöitä ovat kaverisuhteet, koulun ulkopuolelta tulevat tekijät sekä oppilaiden osallisuus. Oppilaiden kouluhyvinvointia voidaan siis parantaa esimerkiksi tukemalla kaverisuhteita, tarjoamalla apua ja tukea niille oppilaille, joiden ongelmat johtuvat koulun ulkopuolisista tekijöistä sekä parantamalla oppilaiden osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia koulun arjessa. Koulukuraattorin rooli näiden teemojen ympärillä on suuri. Ahokas-Heikkisen (2017, s. 61) mukaan kouluhyvinvointia tukevaksi teemaksi tutkimuksessa nousi myös se, että koulukuraattori olisi aina paikalla koulussa. Myös Janhusen (2013, s. 95) tutkimuksen mukaan koulukavereilla ja sosiaalisilla suhteilla on suuri vaikutus oppilaiden hyvinvointiin. Muita Janhusen (2013, s. 95) tutkimuksessa esiin tulleita kouluhyvinvointiin vaikuttavia teemoja olivat positiivinen, kannustava ja turvallinen ilmapiiri koulussa sekä aikaisen tuen ja ennaltaehkäisevän työn merkitys.

4.4.1 Työmenetelmät kouluhyvinvoinnin tukemisessa

Erilaisten työmenetelmien käyttö ja soveltaminen on tärkeä osa koulukuraattorin työnkuvaa (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, s. 369). Lasten ja nuorten kanssa työskennellessä sosiaalityö on ensisijaisesti asiakkaan kohtaamistyötä. Aito kohtaaminen edellyttää ammattilaiselta kiinnostusta ja aitoa halua kuulla asiakasta. Erilaisia työmenetelmiä hyödyntämällä koulukuraattori pystyy löytämään erilaisia keinoja asiakkaan auttamiseen ja tukemiseen. Työmenetelmien valinta perustuu vahvasti asiakkaan tilanteeseen. Koulukuraattorin tuleekin siis osata tunnistaa asiakkaiden yksilölliset tarpeet ja pohtia, minkä työmenetelmän hyödyntäminen kunkin asiakkaan kohdalla edesauttaa tavoitteeseen pääsyä.

Keskitalon ja Vuokila-Oikkoisen (2018, s. 167) mukaan voimavara- ja ratkaisukeskeistä työtettä voidaan pitää ikään kuin vastakohtana ongelmalähtöiselle lähestymistavalle. Voimavara- ja ratkaisukeskeisessä työotteessa keskitytään asiakkaan voimavarojen löytämiseen ja vahvistamiseen sekä keinoihin ongelmien ratkaisussa. Voimavara- ja ratkaisukeskeisessä työotteessa koetaan tärkeäksi toivon ja unelmien luominen sekä menneisyyden kokemusten positiivinen hyödyntäminen.

Dialogisuus on yksi koulukuraattorin työlle olennainen työmenetelmä (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2018). Dialogisuudessa korostuu luottamuksellinen ja vastavuoroinen suhde asiakkaan ja työntekijän välillä. Dialogisessa keskustelussa korostuu avoimuus, läsnäolo, tasavertaisuus ja se, että kumpikin osapuoli tulee kuulluksi. Dialogiseen keskusteluun ei kuulu esimerkiksi se, että vain asiakas puhuu ja työntekijä kuuntelee, vaan keskustelun tulee olla vastavuoroista ja asioita pohditaan yhdessä (Wallin 2011, s. 134). Työntekijä ei dialogisessa keskustelussa pyri diagnosoimaan asiakasta tai määrittämään tämän tilannetta vaan pyrkii oivalluksiin yhdessä asiakkaan kanssa.

Koulukuraattori voi työssään kohdata myös sellaisia oppilaita, joiden on vaikeampi keskustella ajatuksistaan ja tunteistaan (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2017, s. 369). Esimerkiksi tällaisissa tilanteissa koulukuraattori voi käyttää apunaan erilaisia materiaaleja keskustelun tukena. Tällaisia materiaaleja voivat olla esimerkiksi erilaiset tunne- tai muut keskustelukortit, pelit ja monistepohjat. Tämänkaltaisen konkreettinen tekeminen keskustelun ohella voi tukea ja ohjata keskustelua sekä helpottaa oppilaan tunteiden ja ajatusten sanoittamista.

5 OSALLISUUDEN TASOT

5.1 Mitä osallisuus on?

Osallisuuden skaalan sisälle on tuotu synteesi erilaisista sosiaali-, terveys- ja käyttäytymisteorioista (Isola ym., 2017, s. 9). Käyttäytymisteoriat vastaavat omista ja päällekkäisistä intresseistään; Miten hyvää elämää tulisi edistää? Osallisuuden skaala koostuu erilaisista teorioista, koska niitä tarvitaan kertomaan, miksi ihmiset toimivat tietyllä tavalla ja miten yhteinen oleminen tulisi järjestää. Osallisuus on siis olemista, toimimista, osallistumista sekä erilaisia prosesseja, joissa vapaudet ja oikeudet vaihtelevat (mts.16). Nämä kaikki yhdessä vaikuttavat toimijuuden mahdollisuuksiin ja rajoituksiin eli siihen, miten ihminen pystyy ja katsoo pystyvänsä vaikuttamaan omiin resursseihinsa ja tarpeisiinsa.

Osallisuus on tunne, joka syntyy silloin, kun ihminen tuntee kuuluvansa osaksi jotakin (Suomen sosiaali- ja terveys ry., 2018). Osallisuus näkyy luottamuksena, yhdenvertaisuutena, arvotuksena ja mahdollisuutena vaikuttaa omassa ympäristössään ja yhteisössään. Osallisuutta tunteva ihminen kykenee vaikuttamaan omiin ja yhteisiin asioihin yhteiskunnassa. Osallisuus toteutuu muun muassa silloin kun ihminen saa oikeutena tietoa, jonka avulla hän voi tuottaa ja olla mukana oman elinympäristönsä suunnittelussa.

5.2 Nuorten osallisuutta ohjaava lainsäädäntö

Lainsäädäntö velvoittaa lasten ja nuorten osallisuuteen. Perustuslain 6. artiklan kolmannen momentti määrää, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilönä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti (Perustuslaki 731/1999). Kuntalain 22. artiklan mukaan kuntalaisilla ja palvelun käyttäjillä tulee olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan (Kuntalaki 410/2015). Nuorisolain 24. artiklan mukaan nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn (Nuorisolaki 1285/2016). Nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa. Perusopetuslain 47. artikla säättää, että opetuksen järjestäjän tulee edistää oppilaiden osallisuutta ja huolehtia, että oppilailla on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista (Perusopetuslaki 628/1998). Oppilaille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssääntöjen valmisteluun. Koululla tulee olla sen

oppilaista muodostuva oppilaskunta, joka voi olla useamman koulun yhteinen. Lasten osallisuus perustuu YK:n yleissopimukseen lapsen oikeuksista (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991). Sopimuksen 12. artiklan mukaan lapsen oikeutta tulla kuulluksi, ilmaista omat mielipiteensä häntä koskevissa asioissa ja myös aikuisten velvollisuutta huomioida lastenkin mielipiteet. Suomessa on lakeja pitämässä huolen siitä, että lasten oikeudet täyttyvät.

5.3 Nuorten osallisuuden edistäminen

Lasten ja nuorten osallisuutta tukevia menetelmiä on pyritty ottamaan käyttöön erityisesti järjestöissä (Stenvall, 2020, s. 32). Monissa järjestöissä on pohdittu erilaisia toimintatapoja ottaa nuoret mukaan suunnittelemaan yhteistä tekemistä sekä vaikuttamaan jo olemassa oleviin palveluihin. Esimerkiksi lastensuojelun kentällä on otettu käyttöön kokemusasiantuntijuus, jonka avulla lastensuojelusta itsenäistyneet nuoret ovat voineet päästä vaikuttamaan lastensuojelun epäkohtiin. Osallisuuden aika ry, Pesäpuu ja SOS-lapsikyläsäätiön kehittäjänuoret ovat olleet mukana kehittämässä nuorten ääntä kuuluviin juuri lastensuojelussa. Viime aikoina lasten ja nuorten osallisuutta on vahvistettu erilaisilla sivustoilla, joissa korostuvat menetelmälähtöisyys lasten kuulemisessa. Sivustoilla siis tiedotetaan aikuisia ja kasvattajia siitä, kuinka lapsen osallisuutta tulisi vahvistaa. Sen lisäksi lasten ja nuorten osallisuutta turvataan keräämällä vuosittain valtion nuorisoneuvoston ja Nuorisotutkimusverkoston kanssa nuorisobarometreja sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen joka toinen vuosi julkaisemilla kouluterveyskyselyillä.

Lapsen osallisuutta voidaan tukea kuuntelemalla ja antamalla lapselle mahdollisuus vaikuttaa (Muukkonen, 2008, s.159). Osallistuminen myötä nuori saa mahdollisuuden kertoa oman mielipiteensä tai tarinansa. Parhaimmillaan nuori pääsee vaikuttamaan omaan elämäntilanteeseensa sekä siihen, kuinka sitä vahvistetaan ja tuetaan. Lisäämällä lapselle tietoa omasta elämäntilanteestaan, ymmärrystä sekä kuvaa itsestään ja perheestään edesauttaa myös osallisuuden toteutumista. Koska tällöin nuorelle jäsentyy kokonaiskuva omasta elämästään. Osallisuus hyödyttää myös siten, että se antaa nuorelle suojelua. Prosessitason suojelua on suora lapselle järjestetty tuki, josta lapset hyötyvät välillisesti. Vuorovaikutus- ja kohtaamistyössä lapsi voi puhua moniäänisesti ja selkeästi, jolloin prosessissa suojelun edellytykset nousevat. Lapsen osallisuudella lisätään myös vanhempien tietoisuutta asioista, joista heillä ei ole välttämättä tietoa ja samaan aikaan osallisuus jakaantuu myös vanhemmille vastuunkantona omasta lapsestaan (mts. 160).

5.3.1 Osallisuuden tasot – Nuoren osallisuuden edistäminen asiakastyössä

Muukkosen (2008, s. 152) mukaan osallisuus rakentuu kahdella eri tavalla, kuten yksittäisissä kohtaamisissa ja asiakasprosessin osien kokonaisuutena. Asiakasprosessi on erilaisten tapaamisten, neuvotteluiden, arviointien ja päätösten teon jatkumo, jota sosiaaliohjaaja koordinoi. Tähän kuuluu myös se, että sosiaaliohjaaja huomioi lapsen ja aikuisen osallisuuden toteutumisen prosessin aikana. Osallisuutta rakentaa se, että lapsi nähdään ja kuullaan, ohjaaja osaa arvioida lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta ja sen tuomaa kokemusta, lapsi saa tietoa omasta ja perheen tilanteesta, kohtaamishetki on onnistunut ja lapsi oppii arvioimaan omaa rooliaan (mts.153).

Osallisuutta on usein kuvattu erilaisin mallein kuten tasoilla, porras- tai tikapuumalleilla siten, että alimmaisella tasolla henkilöllä on todella vähän tai ei lainkaan mahdollisuuksia vaikuttaa omiin asioihinsa. Mitä korkeammalle mennään, sitä enemmän vaikutusmahdollisuudet kasvavat (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2022). Tässä päämääränä on se, että henkilön osallisuus lisääntyy aina samassa suhteessa, kun tasoja mennään ylöspäin. Tärkeimpänä tekijänä on kuitenkin nuoren oma kokemus siitä, että hän on saanut vaikuttaa häntä koskeviin asioihin päätöksenteossa. On oleellista myös ymmärtää, ettei voida sanoittaa osallisuuden toteutumista, jos nuori ei tunne, että on saanut olla mukana vaikuttamassa omiin asioihin tai hän ei ole tullut kuulluksi.

Kuvio 4. Mikko Oranen, Osallisuuden asteet (THL, Lapset, nuoret ja perheet -yksikkö)

Osallisuus rakentuu sosiaalialan työssä osista, joiden keskinäiset suhteet voivat vaihtua sekä nuoren oma kokemus osallisuudesta saattaa muuttua niiden seurauksena. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 2022). Mikko Orasen (i.a.) kaavio (kuvio 4) ”Osallisuuden asteet” mallintamassa osallisuutta ja sen toimijoita. Ensimmäisenä tasona on tilaisuus valita, haluaako nuori osallistua päätöksen tekoon vai ei. Lapsella ja nuorella täytyy aina olla mahdollisuus sekä oikeus osallistua tai olla osallistumatta. Koulukuraattorin työssä voi tulla usein eteen kohtaamisia, joihin osallistuminen voi olla haastavaa koulusosiaalityön ammattilaiselle itselleenkin. Nuorten kohdalla täytyy tarkkaan pohtia, miten tapaamisella voitaisiin nuoren osallisuus turvata, jos suora osallistuminen ei ole helppoa tai nuorelle mahdollista. Toisena tasona on mahdollisuus saada tietoa riittävästi tilanteestaan ja asiakasprosessista, siihen osallistuvista ammattilaisista ja yhteistyötahoista. Nuoren omaa asemaa pyritään tuomaan esille ja kertomaan tälle omista oikeuksistaan. Velvollisuus tiedottamisesta on viranomaisilla. Viranomaisien täytyy tiedottaa asioista siten, että nuorikin ymmärtää, mitä ne merkitsevät. Kolmantena tasona on vaikuttaminen prosessiin. Prosessiin vaikuttaminen tapahtuu esimerkiksi erilaisissa nuorta koskevissa palaverissa. Neljäntenä tasona on mahdollisuus omien ajatusten ilmaisemiseen. Tässä tasossa korostuu se, että nuori pääsee edustamaan itseään omalla tavallaan ja äänellään suhteissa muiden mukana olleiden aikuisten kanssa. Viidentenä tasona on tuki omien mielipiteiden ilmaisuun. Tässä korostuu se, kuinka tärkeää on tukea nuorta omien mielipiteidensä selvittämiseen ja ilmaisemiseen. Nuoren voi olla hankalaa hahmottaa, miksi hänen ajatuksiaan halutaan kuulla ja mistä hänen täytyy olla jotakin mieltä. Apuna voi olla esimerkiksi rohkaisu ja kannustaminen tai konkreettiset apuvälineet, kuten tulkki tai kommunikointiapuvälineet, jotta nuori tulee varmasti ymmärretyksi. Viimeisenä eli kuudentena tasona on mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin. Nuorta täytyy opastaa ja auttaa tekemään päätöksiä, jos ne tuntuvat hankalilta sekä auttaa tämä näkemään pintaa syvemmälle.

John Wiley (2001) kirjoittaa artikkelissaan osallisuudesta käyttäen Harry Shierin teoriaa osallisuuden tasoista. Shierin laatimassa tasomallissa lapsen osallisuus jakaantuu viiteen erilaiseen tasoon: Lapsen kuunteleminen, lasta tuetaan itsensä ilmaisussa, lapsen näkökulma huomioidaan, lapset otetaan mukaan päätöksentekoon ja lapset tekevät päätöksiä itseään koskevista asioista. Harry Shierin mukaan osallisuutta tutkitaan aikuisen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen avulla. Malli on alun perin suunnattu kouluikäisille lapsille ja sitä voi tarvittaessa soveltaa nuorillekin. Kaikilla viidellä tasolla aikuisen tulee tarkastella, haluaako hän

vilpittömästi toteuttaa osallisuutta kyseisellä tavalla (avautuminen). Aikuisen täytyy myös pohdita, onko omassa työyhteisössä mahdollista toteuttaa kyseinen toimintatapa ja millaisia osallisuutta mahdollistavia toimintatapoja on jo olemassa (mahdollistaminen). Jotta seuraavalle osallisuuden tasolle siirtyminen mahdollistuisi, tulee aikuisen sitoutua uusiin toimintatapoihin ja käytäntöihin ja ottaa ne osaksi omaa ammattitaitoa (velvoittaminen). Malli tarjoaa siis työkalun osallisuuden mahdollistumiseen kaikkien tasojen avulla.

5.4 Osallisuus koulussa

Yhteisöllisyyteen kuuluu koulussa se, että oppilaat osallistuvat hyvinvointia tukevien toimintatapojen ja niiden rakenteiden suunnitteluun sekä ovat mukana kehittämässä ja arvioimassa kouluyhteisön tasavertaisina jäseninä (Kyntölä & Laitinen, 2015, s. 80). Kouluympäristön ja sen yhteisön erilaiset tarkastukset, kuten esimerkiksi kouluterveyskysely antaa hyvän keinon vaikuttaa keskeiseen kehitysympäristöönsä terveellisyyteen ja turvallisuuteensa sekä koko kouluyhteisön kouluhyvinvointiin. Koululainsäädännön vuoksi oppilaille on tarjolla mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman sekä siihen kuuluvien erilaisten suunnitelmien ja koulun järjestyssääntöjen valmisteluun. Osallistuminen tarkastukseen tarjoaa konkreettisia kokemuksia osallisuudesta ja yhteistyöstä sekä vaikuttamisesta koulun ympäristön miellyttävyyteen ja oppilaiden sekä koulun henkilökunnan hyvinvointiin. Kouluissa on useimmiten oppilaista muodostuva oppilaskunta, jonka tehtävänä on edistää koulun yhteistoimintaa ja antaa erilaisia mahdollisuuksia vaikuttaa. Sen lisäksi vertaistoiminta on oiva mahdollisuus osallisuuteen ja osallistumiseen, jonka avulla voidaan ehkäistä ongelmia. Tuki- ja kummioppilastoiminta sekä tutortoiminta edellyttää onnistuakseen osallisuutta ja osallistumista sekä sitoutuneisuutta. Tukioppilaat voivat järjestää esimerkiksi välituntitoimintaa sekä teemapäiviä tai tutustuttaa uusia oppilaita kouluun. Lapsen ja nuoren näkökulmaa täytyy vaalia kouluyhteisössä. He kiinnittävät usein huomiota sellaisiin asioihin, mitä koulun aikuiset eivät välttämättä koulussa huomaa. Oppilailla on esimerkiksi enemmän tietoa ja taitoa huomata ongelmakohtia kouluyhteisön hierarkiassa tai sosiaalisessa mediassa aikuisilta piiloon jääviä kiusaamis- tai syrjintätapauksia (mts. 81).

Oppilaiden osallisuuden tukeminen on avainasemassa opiskelijahyvinvoinnin rakentamisessa (Peltonen, 2005, s. 78). Lapset ja nuoret havaitsevat usein epäkohtia tai terveyttä ja turvallisuutta uhkaavia tilanteita, joita kouluyhteisössä olevat aikuiset eivät välttämättä näe. Näitä tilanteita saattavat olla muun muassa lähiympäristössä olevat vaaralliset leikkipaikat,

oikopolut tai väkivaltaiset ja uhkaavat henkilöt (mts. 79). Oppilaat osaavat kuvata hyvin paikat, joissa tapaturmat tapahtuvat tai ketä koulussa kiusataan tai syrjitään. Oppilaiden osallisuuden tukemisessa vertaistuen tarkoitus on merkittävä. Toimintamalleina koulussa on oppilaskunta- ja tukioppilastoiminta. Sitä toteutetaan 1–6. luokille kummioppilastoimintana. Toiminta on koulun ja järjestön yhteistyötä. Joku koulun henkilökunnasta esimerkiksi opettaja tai koulukuraattori vastaa toiminnasta ja oppilaiden ohjauksesta koulussa. Tukioppilastoiminta on osa turvallisuuden ja hyvinvoinnin sekä oppilaiden osallisuuden tukemista. Tukioppilastoiminnan päämääränä on parantaa koulujen yhteishenkeä, viihtyvyyttä ja turvallisuutta luomalla ilmapiiri, jossa kaikki tulevat hyväksytyksi, eikä kukaan kiusaa. Tukioppilastoiminnan toimintamalli perustuu oppilashuollollisesti oleellisiin teemoihin, kuten vertaissovitteluun, päihteiden ehkäisyyn tai yhteisöllisten toimintamallien rooliin kiusaamisen ehkäisyssä. Tätä toimintamallia noudattaa myös Koulurauha-ohjelma, jota Opetushallitus, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja poliisi yhdessä noudattavat (mts. 80).

Uusissa opetussuunnitelmissa korostuu osallisuuden merkitys ja lapsilähtöinen toimintatapa, jossa lapsi nähdään aktiivisena toimijana (Malinen, 2019, s. 95). Opetussuunnitelmassa muovataan uusien taitojen ja tietojen rakentumista vanhan päälle. Osallisuus on mahdollisuus olla osana yhteisöä. Se ei ole passiivista mukana kulkemista vaan tekemisen suuntaan vaikuttamista. Osallisuus ei tarkoita, että opettaja siirtäisi vastuun oppimisesta tai toiminnasta yksin lapselle. Lapsen osallisuuden tukemisessa on tärkeä ottaa huomioon lapsen oppimat tiedot ja taidot. Lisäksi tulee olla tietoinen siitä, mitä kaikkea lapsen tulisi omaksua missäkin kehitysvaiheessa (mts. 100).

5.4.1 Koulukuraattori osallisuuden vahvistajana

Koulukuraattori voi vahvistaa nuorten osallisuutta koulussa olemalla mukana koulun tukioppilas-, kummiluokka-, oppilaskunta- tai vertaissovittelutoiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa (Gråsten-Salonen & Mehtiö, 2017, s. 368). Suunnittelemalla ja toteuttamalla erilaisia hyvinvointikartoituksia, kuraattori pystyy tuomaan nuorten äänen kuuluviin sekä lisäämään heidän vaikuttamismahdollisuuksiaan. Nuorten siirtyessä kouluasteelta toiselle kuraattorilla on suuri merkitys nivelyöskentelyssä. Nivelyöskentelyn alkuvaiheessa pyritään varmistamaan, että nuori saa tarvitsemansa tukitoimet koulussa. Kuraattorit osallistuvat usein juuri yläkouluun siirtyneiden luokkien ryhmäyttämiseen. Ryhmäytys alkaa usein jo 6. luokalla, kun koulukuraattori käy tutustumassa tuleviin 7.-luokkalaisiin, jotta siirtyminen yläkoulun puolelle

olisi helpompaa syksyllä. Tällä tavalla kuraattori luo turvallisuutta ja luottamusta oppilaan ja tämän välille, jolloin osallisuudenkin edistäminen on vaivattomampaa.

Koulukuraattorit ovat tärkeä osa yhteisöllistä opiskelijahuoltoa (Laitinen, 2015, s. 77). Hyvät vuorovaikutussuhteet, yhteisölliset toimintatavat ja rakenteet sekä hyvinvointia lisäävät opetussisällöt ja -menetelmät ovat yhteisöllisyyden osatekijöitä. Osatekijöihin lukeutuu myös osallisuuden ja yhteistyön kulttuuri. Näiden kehittämisessä tulee huomioida opiskeluhuollon eri ammattilaisten osaaminen tekemällä yhteistyötä esimerkiksi terveydenhoitajan tai opettajan kanssa. Yhteistyön avulla saadaan monipuolisempi kuva yksilön tilanteesta. Kouluyhteisössä tehtävä työ sekä yksittäisiin oppilaisiin kohdistuva asiakastyö antaa kuraattorille monipuolisen käsityksen, jota voidaan hyödyntää muun muassa koulun ympäristön ja yhteisön tarkastuksissa. Tarkastuksia voivat olla esimerkiksi tutkimukset koulun toimintakulttuurista ja yhteisön ilmapiiristä. Ne voivat koskea myös luokkien hyvinvointia tai työrauhaa sekä kiusaamista ja opiskelun kuormittuvuutta lisääviä tekijöitä.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää yläkouluikäisten näkemyksiä koulukuraattorin työstä. Tutkimme, miten nuoret käsittävät kouluhyvinvoinnin sekä millaisena nuoret näkevät koulukuraattorin roolin kouluhyvinvoinnin tukijana. Nuorten tulee olla tietoisia siitä, millä tavoin koulukuraattori voi tarjota apua erilaisiin koulussa tai sen ulkopuolella ilmeneviin haasteisiin. Lisäksi tutkimme, millaiset mahdollisuudet nuorilla on osallisuuteen koulussa.

Yläkoulun mukanaan tuomat muutokset voivat aiheuttaa erinäisiä haasteita murrosikäisen nuorten elämään. Muutosten ja mahdollisten haasteiden keskellä onkin erityisen tärkeää, että nuorella on mahdollisuus saada apua ja tukea ympäristöstään. Nuorten huonovointisuudella voi olla hyvinkin kauaskantoiset vaikutukset, jonka vuoksi on tärkeää, että kuraattoripalvelut vastaavat nuorten tarpeisiin.

Nuorten hyvinvoinnin tilan selvittäminen ja sen tukeminen ovat tärkeässä asemassa jo varhaisessa vaiheessa yläkouluikäisten nuorten keskuudessa. Nuorten hyvinvoinnin tutkimisessa korostuu usein ennaltaehkäisevän työn merkitys. Opinnäytetyössä haluamme tutkia nuorten käsityksiä kuraattorin työstä ja selvittää, miten koulukuraattori on osana yläkouluikäisten nuorten hyvinvoinnin tukemista ja edistämistä nuorten näkökulmasta. Haluamme myös selvittää, minkälaisia hyvinvointiin negatiivisesti vaikuttavia teemoja mahdollisesti nousee esiin. Nuorten hyvinvointi aiheena on erittäin ajankohtainen esimerkiksi koulussa ja vapaa-ajalla tapahtuvan väkivallan sekä huumeiden ja alkoholin käytön yleistyessä. Opinnäytetyön avulla yläkoulut, joiden kanssa opinnäytetyö toteutetaan, saavat uutta tietoa nuorten kouluhyvinvoinnin tilasta ja siitä, minkälaisessa roolissa koulukuraattori on oppilaiden arjessa. Opinnäytetyö voi tuoda uusia näkökulmia koulukuraattorin työskentelyyn ja tuoda koulukuraattorin työlle näkyvyyttä nuorten keskuudessa.

6.2 Tutkimuksen eteneminen

Olimme yhteydessä yhden Riihimäen yläkoulun koulukuraattoriin, jonka kanssa lähdimme pohtimaan tarkemmin tutkimuksen toteutusta. Esittelimme opinnäytetyön suunnitelman Riihimäen alueen koulukuraattoreiden tiimipalaverissa, ja muokkasimme tutkimussuunnitelmaa

tiimipalaverissa esiin nousseiden seikkojen pohjalta. Muokkasimme suunnitelmaa vielä yhteistyötahon huomioiden pohjalta. Yhteistyötaho painotti, että kyselylomakkeen kysymykset tulisi suunnitella mahdollisimman strukturoiduiksi, jotta ikäryhmää olisi mahdollisimman helppo motivoida vastaamaan kyselyyn. Tiimipalaverissa sovittiin, että kyselylinkki lähetetään kolmen yläkoulun kaikille 8.- ja 9.-luokkalaisille oppilaille.

Tammikuussa 2022 lähetimme suunnitelman ja kyselyn raakaversion oppimisen ja koulunkäynnin tuen päällikölle sekä kolmen yläkoulun koulukuraattoreille. Helmikuussa haimme tutkimuslupaa tutkimukselle Riihimäen sivistysjohtajalta. Sovimme uuden palaverin yhteistyötahon kanssa, joka toteutui maaliskuun alussa. Palaverissa esittelimme opinnäytetyön teoriaosaa ja kyselylomakekaavakkeen muutoksineen. Tutkimusluvan astuessa voimaan maaliskuun lopussa pääsimme lähettämään kyselyn kouluille. Kysely lähetettiin ensin sähköpostitse Riihimäen yläkoulujen kuraattoreille ja he jakoivat kyselyn Wilma-viestitse koulunsa 8.–9.-luokkalaisille oppilaille. Lisäksi teimme kouluille julisteen mainokseksi kyselystä, joka sisälsi QR-koodin kyselyyn ja saatekirjeen (Liite 2). Kysely oli vapaaehtoinen, joten ketään ei vaadittu vastaamaan. Kyselyyn vastasi yhteensä 195 oppilasta.

6.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusote voi olla kvantitatiivinen eli määrällinen tai kvalitatiivinen eli laadullinen, riippuen tutkimuksen tarkoituksesta ja tutkimusongelmasta (Heikkilä, 2014, s. 14). Tässä opinnäytetyössä tutkimuksellinen lähestymistapamme on kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Tutkimuksen tarkoituksena on tutkia suurta joukkoa nuoria, jonka vuoksi päädyimme valitsemaan tutkimusmenetelmäksi määrällisen tutkimuksen. Kun tutkimme suurta joukkoa, saadaan tutkimuksen avulla laaja kokonaiskuva nuorten näkemyksistä tutkimuksen aiheisiin liittyen.

Määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus sisältää usein esimerkiksi luokittelua, vertailua sekä numeerisiin tuloksiin perustuvaa ilmiön selittämistä (Jyväskylän yliopisto, 2015). Määrällinen tutkimus kuvaa ja tulkitsee ilmiöitä mittaussuunnitelmilla, joilla kerätään numeerisia tutkimusaineistoja. Aineistoa kerätessä kyselylomakkeen avulla, lomake sisältää pääasiassa strukturoituja eli suljettuja kysymyksiä. (Vilpas, i.a.). Määrällinen tutkimus vastaa kysymykseen kuinka paljon tai miten usein (Vilkka, 2007, s. 13).

Heikkilän (2014, s. 15) mukaan määrällistä tutkimusta voidaan kutsua myös tilastolliseksi tutkimukseksi. Määrällisessä tutkimuksessa selvitetään lukumääriin ja prosenttiosuuksiin liittyviä kysymyksiä. Määrällinen tutkimus edellyttää tarpeeksi suurta ja edustavaa otosta. Aineistoa kerättäessä määrällisessä tutkimuksessa käytetään yleensä standardoituja tutkimuslomakkeita, joissa on valmiit vastausvaihtoehdot.

6.4 Aineiston keruu ja analysointi

Tutkimusaineistoa kerättiin sähköisellä Webropol-kyselylomakkeella. Kysely sopii aineistonkeruumenetelmäksi, kun tutkittavia on paljon ja he ovat hajallaan (Vilkka, 2007, s. 28). Suunnitelmallista kysely- tai haastattelututkimusta kutsutaan survey-tutkimukseksi. Survey-tutkimus on tehokas ja taloudellinen tapa tiedonkeruuseen, kun tutkittava joukko on suuri. Survey-tutkimuksessa aineistoa kerätään tutkimuslomakkeen avulla. (Heikkilä, 2014, s. 17).

Kysely on tapa kerätä aineistoa, jossa kysymysten muoto on standardoitu eli vakioitu (Vilkka 2007, s. 28). Tämä tarkoittaa sitä, että jokaiselta kyselyn vastaajalta kysytään samat kysymykset, samassa järjestyksessä ja samalla tavalla. Kyselylomaketta hyödynnetään aineistonkeruussa, kun havainnointiyksikkönä on henkilö ja häntä koskevat asiat, kuten mielipiteet, asenteet, ominaisuudet tai käyttäytyminen (Heikkilä, 2014, s. 45). Kyselylomakkeen suunnittelu vaatii kirjallisuuteen tutustumista, tutkimusongelman pohdintaa ja täsmennystä, käsitteiden määrittelyä sekä tutkimusasetelman valintaa. Lomakkeen kysymyksiä ja vastausvaihtoehtoja suunnitellessa on selvitettävä, kuinka tarkkoja vastauksia halutaan ja kuinka tarkkoja tietoja voidaan saada.

Kyselylomake pyrittiin suunnittelemaan siten, että se on selkeä ja jokaisen vastaajan on mahdollisimman helppo vastata siihen. Kyselyn alkuun liitettiin saatekirje, josta vastaaja näkee kyselylomakkeen tarkoituksen ja sen, mihin tuloksia käytetään. Saatekirjeessä myös tuotiin selkeästi esiin se, että kysely on täysin anonyymi. Kysymykset muotoiltiin selkeiksi ja kiinnitettiin huomioita siihen, että ne ovat helposti ymmärrettävissä.

Kyselylomakkeessa on kolme eri teemaa, joiden avulla pyrittiin selvittämään, miten nuoret näkevät koulukuraattorin kouluhyvinvoinnin tukijana. Kyselyn teemat ovat kouluhyvinvointi, osallisuus sekä koulukuraattorin työ. Kyselylomake sisältää pääasiassa strukturoituja eli suljettuja kysymyksiä, joihin on valmiit vastausvaihtoehdot. Suljettujen kysymysten avulla

vastaaminen on nopeaa ja tulosten tilastollinen käsittely on helppoa (Heikkilä, 2014, s. 49). Kuitenkin viimeinen kysymys jätettiin avoimeksi, mutta vapaaehtoiseksi. Suljettujen kysymyksien tueksi kyselylomakkeeseen sisällytettiin myös kohtia, johon vastaaja pystyy halutessaan perustelemaan tai tarkentamaan vastaustaan (esimerkiksi vastausvaihtoehtojen perässä ”jokin muu, mikä?”- vaihtoehto). Näin mahdollistetaan se, että kyselyyn on helppo vastata, mutta myös se, että vastaaja voi halutessaan tuoda esiin ajatuksiaan tarkemmin. Webropol-kyselylomakkeen linkki lähetettiin oppilaille Wilma-viestillä koulukuraattorien toimesta. Lisäksi lähetimme kouluille julisteen, jossa olleen QR-koodin kautta pääsi myös vastaamaan kyselyyn.

Aineiston analyysimenetelmää valittaessa valintaan vaikuttaa käytetyt mittarit ja niiden mitaustasot sekä tutkimusongelma ja ilmiön teoreettiset taustaoletukset (Kananen, 2008, s. 51). Tutkimusongelman rajoittuessa pelkästään ilmiön kuvailuun, riittävät analyysimenetelmiksi aineiston rakennetta kuvaavat tunnusluvut, ristiintaulukoinnit ja riippuvuusanalyysit.

Kyselylomake laadittiin Webropol-ohjelman avulla, jonne myös kyselyn vastaukset tallentuivat. Kyselyyn liitettiin Seinäjoen ammattikorkeakoulun Webropol-tietosuojaseloste. Aineistoa analysoitiin hyödyntämällä Webropolin raportointiosiota. Raportointiosiota näkyi jokaisen kysymyksen kohdalla vastaajien kokonaismäärä sekä vastausvaihtoehtojen valinnat lukuina ja prosenttiosuuksina. Siirtämällä vastaukset Webropolin raportointiosiota Exceliin, saimme vastausten jakaumat kaavioksi. Kaavioita hyödynsimme opinnäytetyön tutkimuksen tulokset- osiossa tulosten selkeyttämiseksi. Hyödynsimme aineiston analysoinnissa ristiintaulukointeja vertailemalla joko 8.- ja 9.-luokkalaisten tai eri sukupuolten vastauksia toisiinsa. Joidenkin kysymysten vastaukset analysoitiin suorina jakaumina. Suurin osa aineiston tuloksista kuvataan prosenttiosuuksina. Joku muu, mikä? – vaihtoehtojen sekä viimeisenä olleen avoimen kysymyksen vastaukset analysointiin viemällä ne Word-tiedostoon ja tutkimalla, mitkä aiheet vastauksissa toistuivat usein sekä poistamalla kysymykseen liittymättömät vastaukset. Näistä esitettiin myös joitain suoria lainauksia opinnäytetyön tutkimuksen tulokset- osiossa.

6.5 Tutkimuksen luotettavuus

Kanasen (2008, s. 79) mukaan tutkimuksen tarkoituksena on saada mahdollisimman luotettavaa sekä totuudenmukaista tietoa. Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa käytetään validiteetti- ja reliabiliteettikäsitteitä. Validiteetilla tarkoitetaan sitä, että tutkitaan oikeita asioita

tutkimusongelman kannalta. Reliabiliteetti taas tarkoittaa saatujen tulosten pysyvyyttä: Jos tutkimus toistettaisiin, saataisiin samat tulokset (Kananen, 2008, s.79). Heikkilän (2014) mukaan tutkimuksen luotettavuuden kannalta otoksen tulee olla edustava ja riittävän suuri, vastausprosentin korkea ja kysymysten tulee mitata oikeita asioita kattaen koko tutkimusongelman.

Kanasen (2008, s. 83) mukaan määrällisessä tutkimuksessa reliabiliteetin todentaminen on yksinkertaista, koska tutkimuksen eri vaiheet voidaan toistaa: Tämä kuitenkin edellyttää sitä, että kaikki tutkimusvaiheet on dokumentoitu riittävän tarkasti. Opinnäytetöissä uusintamittausten tekeminen tulosten pysyvyyden osoittamiseksi ei kuitenkaan ole järkevää. Riittää, että tutkimuksen eri vaiheet on opinnäytetyössä dokumentoitu ja ratkaisut perusteltu.

Tutkimuksen perusjoukko oli kolmen yläkoulun 8.–9.-luokkalaiset oppilaat, joita on yhteensä noin 600. Kyselylomakkeeseen vastasi 195 oppilasta. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta vastaajien määrää voidaan pitää riittävänä. Jos vastaajia olisi ollut huomattavasti vähemmän perusjoukkoon verrattuna, laskisi tämä tutkimustulosten luotettavuutta vastaajien kattaessa vain pienen osan perusjoukosta.

Kyselylomakkeen kysymyksiä suunniteltaessa tulee pohtia, ymmärtävätkö vastaajat kysymykset siten, kun ne on tarkoitettu ymmärrettäväksi. Lisäksi tulee pohtia, ymmärtävätkö kaikki vastaajat kysymykset samalla tavalla (Davies, 2007, s. 94). Tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi kyselylomakkeen kysymykset pyrittiin muotoilemaan siten, että yläkouluikäiset vastaajat ymmärtävät ne helposti. Kysymykset myös pidettiin lyhyinä ja selkeinä, jotta niiden ymmärtäminen on helppoa silloinkin, kun kyselyyn vastataan nopealla aikataululla. Kysymysten muotoilussa kiinnitettiin huomiota siihen, että vastaajat eivät voi tulkita kysymyksiä monella eri tavalla.

Kyselylomakkeessa kysymykset suunniteltiin siten, että niiden avulla on mahdollista saada vastaus tutkimusongelmaan. Kyselylomakkeen kolme eri teemaa näkyvät myös opinnäytetyön teoriaosassa, eli kyselylomake on luotu teorian pohjalta. Teoriaosuudessa on hyödynnetty ajantasaisia lähteitä ja tutkimuksia. Tutkimuksen eri vaiheet ja ratkaisut on dokumentoitu opinnäytetyöhön. Tutkimuslupa haettiin sivistysjohtajalta, ja se hyväksyttiin 23.3.2022.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Toteutimme tutkimuksen aineiston keruun sähköisellä Webropol-kyselylomakkeella. Kysely sisälsi kolme eri teemaa: Käsityksiä kouluhyvinvoinnista ja koulukuraattorin työstä sekä osallisuus oppilaan oman kokemuksen näkökulmasta. Kysymykset on esitetty lähinnä yleisellä tasolla, eli kysyttiin oppilaiden näkemyksiä, eikä henkilökohtaisia kokemuksia. Poiketen kuitenkin osallisuuteen viittaavat kysymykset 7. ja 8., joissa kysytään omia vaikuttamismahdollisuuksia kouluyhteisössä.

Kyselyyn osallistui oppilaita kolmesta Riihimäen yläkoulusta. Kyselyyn vastasi yhteensä 195 oppilasta. Vastaajista 84 (43 %) oli 8. luokkalaisia ja 110 (57 %) 9. luokkalaisia. Vastaajista tyttöjä oli 60 %, poikia 30 % ja muunsukupuolisia 10 %.

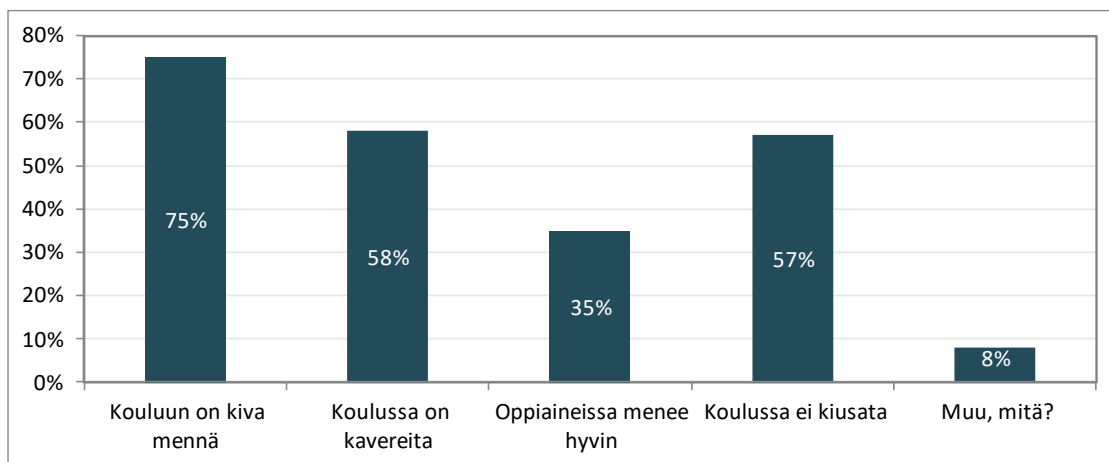
7.1 Oppilaiden käsityksiä kouluhyvinvoinnista

Ensimmäisenä kyselyn teemana oli kouluhyvinvointi. Kartoitimme neljän kysymyksen avulla oppilaiden käsityksiä kouluhyvinvoinnista. Kysymysten luonne oli strukturoitu eli vastausvaihtoehdot olivat valmiina. Ensimmäisellä kouluhyvinvointiin liittyvällä kysymyksellä haluttiin selvittää, miten oppilaat ymmärtävät kouluhyvinvoinnin käsitteen (kuvio 5). 75 % oppilaista vastasi kouluhyvinvoinnin tarkoittavan sitä, että kouluun on kiva mennä. 58 % oppilaista ajattelee kouluhyvinvoinnin tarkoittavan, että koulussa on kavereita. 57 %:n näkemys kouluhyvinvoinnista oli se, ettei koulussa kiusata, kun taas 35 % ajatteli kouluhyvinvoinnin tarkoittavan sitä, että oppiaineissa menee hyvin. 8 % oppilaista vastasi ”Muu, mitä?”.

Koulussa on hyvä olla eikä tarvitse pelätä. L103

Et tunne oloasi virheelliseksi muiden ihmisten joukossa. L44

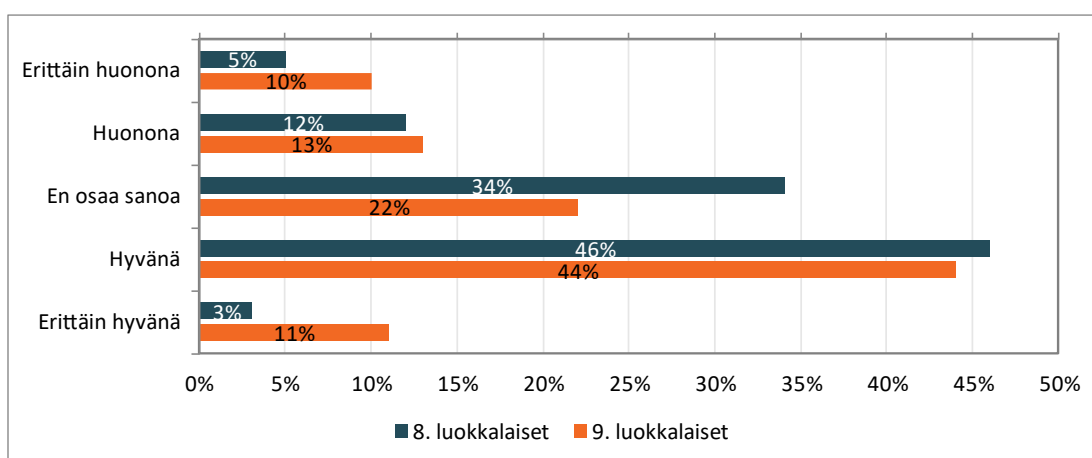
Koulussa on turvallista ja hyvä työskennellä. L9

Kuvio 5. Mitä kouluhyvinvointi mielestäsi tarkoittaa?

Seuraavan kysymyksen avulla halusimme selvittää, minkälaisena nuoret näkevät tämänhetkisen kouluhyvinvoinnin omassa koulussaan. 45 % oppilaista näki oman koulunsa kouluhyvinvoinnin hyvänä, erittäin hyvänä taas 8 %. 12 % vastaajista näki koulunsa kouluhyvinvoinnin huonoa ja 8 % erittäin huonona. 27 % oppilaista vastasi, ettei osaa sanoa.

Kuviossa 6 on vertailtu 8.- ja 9.-luokkalaisten vastauksia, jotka eroavat joiltain osin toisistaan. 9. luokkalaisista 10 % kokee kouluhyvinvoinnin erittäin huonona, kun taas 8. luokkalaisten osuus vastaavassa vastausvaihtoehdossa on 5 %. Toisaalta taas erittäin hyvänä kouluhyvinvoinnin näkee useampi 9. luokkalainen (11 %) kuin 8. luokkalainen (3 %). 8. luokkalaisista useampi oli valinnut vastausvaihtoehdon "en osaa sanoa" (34 %).

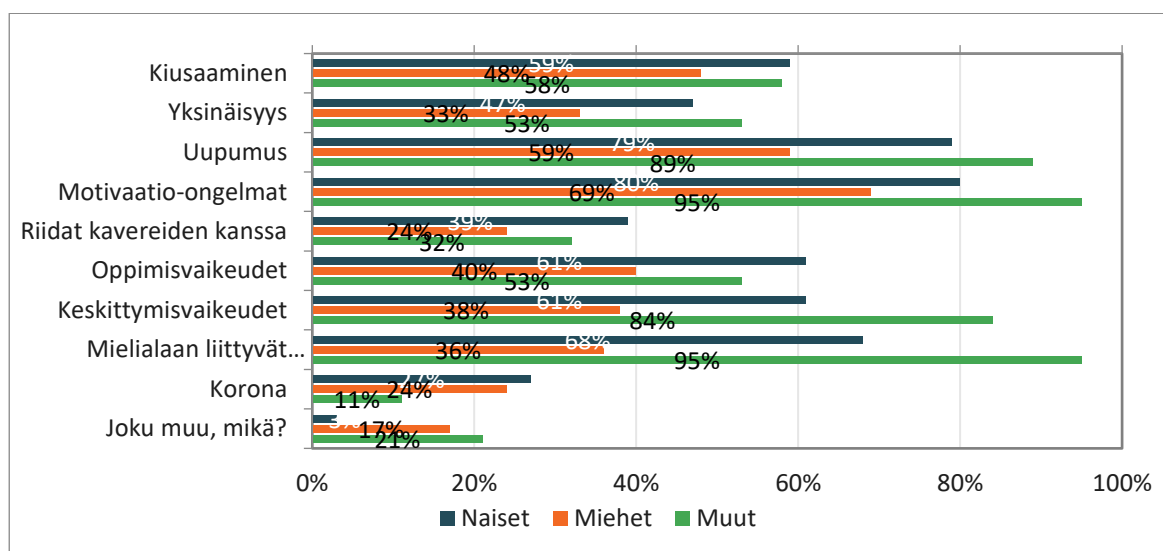

Kuvio 6. Minkälaisena näet tämänhetkisen kouluhyvinvoinnin koulussasi?

Kolmannessa kouluhyvinvointia käsittelevässä kysymyksessä kartoitimme, mitkä asiat heikentävät oppilaiden mielestä kouluhyvinvointia.

152 vastanneista oli sitä mieltä, että motivaatio-ongelmat ovat suurin kouluhyvinvointia kuormittava tekijä. 144 vastaajan mielestä uupumus oli suuri kouluhyvinvoinnin haaste, kun taas 118 ajatteli mielialaan liittyvien haasteiden alentavan kouluhyvinvointia. Kiusaaminen (108), keskittymisvaikeudet (109) ja oppimisvaikeudet (104) kuormittivat myös monen mielestä kouluhyvinvointia. 84 oppilaista ajatteli yksinäisyyden lisäävän haasteita, kun taas puolestaan 66 ajatteli riitojen kavereiden kanssa aiheuttavan haasteita hyvinvointiin koulussa. Vain 48 oppilasta näki koronan alentaneen kouluhyvinvointia.

Kuviossa 7 näkyy eri sukupuolten jakauma vastauksissa. Miespuolisten vastaajien mukaan kouluhyvinvointia heikentää eniten motivaatio-ongelmat (69 %), uupumus (59 %) sekä kiusaaminen (48 %). Naispuolisten vastaajien osalta eniten kouluhyvinvointia heikentää motivaatio-ongelmat (80 %), uupumus (79 %) sekä mielialaan liittyvät haasteet (68 %). Muunsukupuolisten vastaajien kouluhyvinvointia eniten heikentävät tekijät ovat samat, kuin naispuolisilla vastaajilla. Korona nähtiin kaikkien vastaajien mukaan sukupuolesta riippumatta vähiten heikentävänä tekijänä.

Kuvio 7. Mitkä tekijät heikentävät mielestäsi kouluhyvinvointia?

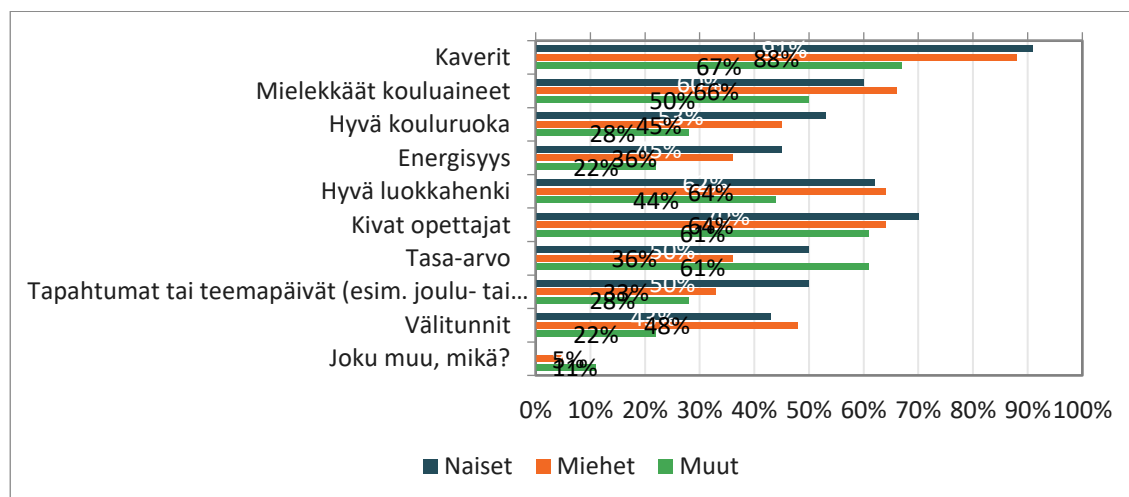
Neljännessä kouluhyvinvointia käsittelevässä kysymyksessä halusimme puolestaan selvittää, mitkä asiat parantavat oppilaiden mielestä hyvinvointia koulussa. 170 (87 %) oppilasta oli sitä

mieltä, että kouluhyvinvointia parantavat kaverit. 131 oppilaista ajatteli kivojen opettajien lisäävän hyvinvointia koulussa, kun taas 118 ajatteli mielekkäiden kouluaineiden ja hyvän luokkahengen vaikuttavan positiivisesti kouluhyvinvointiin. Myös tasa-arvo ja tapahtumat/teemapäivät, hyvä kouluruoka, energisyys ja välitunnit kohensivat vastaajien mielestä kouluhyvinvointia.

Kuviosta 8 nähdään vastausten jakauma sukupuolen perusteella. Sukupuolesta riippumatta kaverit nähtiin eniten kouluhyvinvointia parantavina tekijöinä. Naispuolisten vastaajien mukaan kavereiden lisäksi eniten kouluhyvinvointia parantaa kivat opettajat (70,1 %), hyvä luokkahenki (61,5 %) ja mielekkäät kouluaineet (59,8 %). Myös miespuolisten vastaajien kohdalla nämä vastausvaihtoehdot olivat saaneet eniten valintoja. Muunsukupuolisten vastaajien mukaan kouluhyvinvointia parantaa kavereiden lisäksi tasa-arvo (61,1 %), kivat opettajat (61,1 %) ja mielekkäät kouluaineet (50,0 %).

Opettajan ammattitaito. L155

Opettajat, jotka osaavat oikeasti opettaa. L86

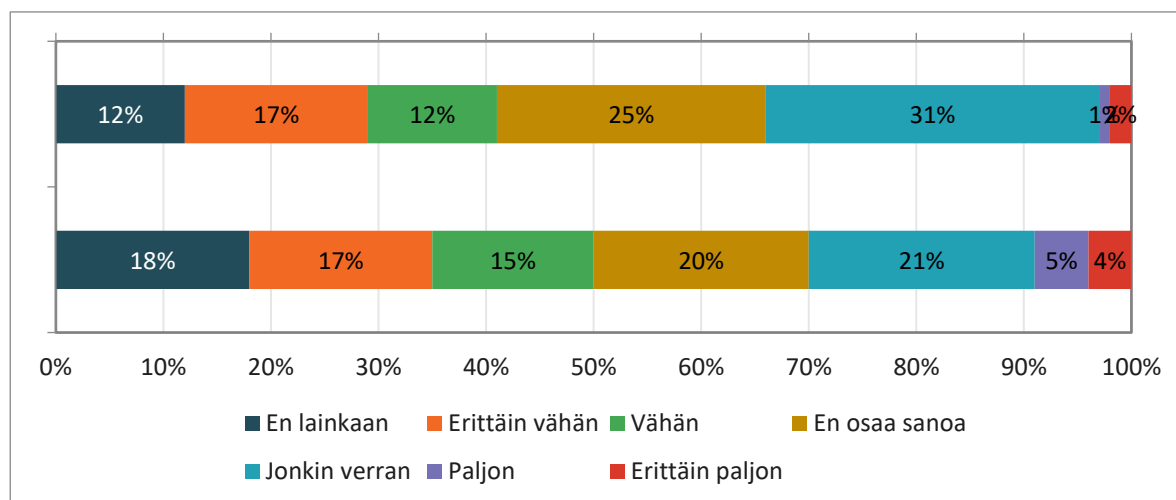
Kuvio 8. Mitkä tekijät mielestäsi parantavat kouluhyvinvointia?

7.2 Kokemukset osallisuudesta

Osallisuutta tutkittiin kahdella kysymyksellä. Nämä kaksi kysymystä olivat ainoita, jossa yleisten käsitysten sijaan kysyttiin oppilaiden omaa kokemusta. Osallisuutta tutkimalla haluttiin tietää, kuinka hyvin nuoret pääsevät olemaan mukana asioissa ja saavat äänensä kuuluviin.

Ensimmäisellä osallisuutta koskevalla kysymyksellä haluttiin saada selville, kuinka paljon nuoret pystyvät vaikuttamaan koulun yhteisiin asioihin esimerkiksi luottamusoppilaiden tai op-
pilaskunnan kautta.

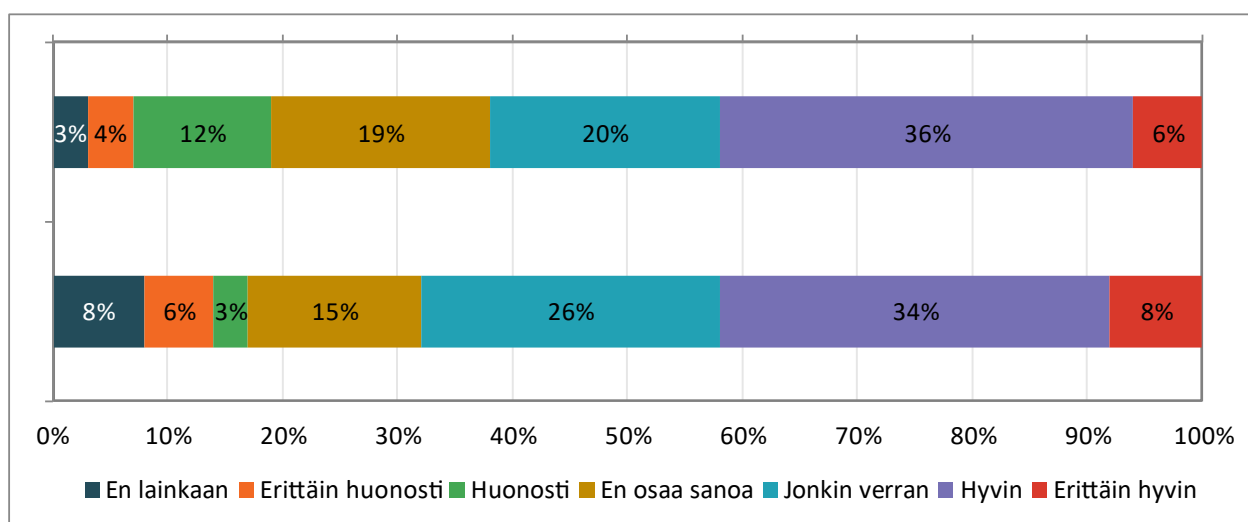
26 % vastaajista koki saavansa vaikuttaa yhteisiin asioihin jonkin verran. 17 % oli sitä mieltä, että erittäin vähän ja 16 % kertoi, ettei lainkaan. 13 % oppilaista toi esille, että pystyy vaikuttamaan vähän. Vain 3 % oppilaista koki saaneensa vaikuttaa koulun yhteisiin asioihin paljon tai erittäin paljon. 22 % valitsi vastausvaihtoehdon ”en osaa sanoa”. Kuviosta 9 nähdään 8.- ja 9.-luokkalaisten vastausprosentit eroteltuna. Kuviossa 9 ylempi asteikko kuvaa 8. luokkalaisten vastausten jakaumaa ja alempi 9. luokkalaisten. Merkittäviä eroavaisuuksia vastauksista luokka-asteen mukaan ei ole nähtävissä.

Kuvio 9. Kuinka paljon koet voivasi vaikuttaa yhteisiin asioihin koulussa?

Toisella osallisuutta koskevalla kysymyksellä pyrittiin selvittämään, miten nuoret kokevat saavansa äänensä kuuluviin esimerkiksi luokassa tai kaveriporukassa.

35 % oppilaista koki saavansa äänensä kuuluviin hyvin luokassa tai kaveriporukassa. 23 % oppilaista koki tulleet kuulluksi jonkin verran. Toinen 7 % koki tulevansa kuulluksi erittäin hyvin, mutta toinen 7 % huonosti. 6 % vastasi erittäin huonosti ja en lainkaan. En osaa sanoa- vastausvaihtoehdon valitsi 17 % vastaajista. Kuviossa 10 näkyy vastausten jakauma 8.- ja 9.-luokkalaisten välillä. Ylempi asteikko kuvaa 8. luokkalaisten vastauksia ja alempi 9. luokkalaisten. Kuvioista 10 nähdään, että 9. luokkalaisista useampi kokee saavansa äänensä kuuluviin erittäin huonosti (8 %) tai ei lainkaan (6 %). Vastaavat luvut 8. luokkalaisten kohdalla ovat 3 % ja 4 %. 8. luokkalaisista kuitenkin useampi (12 %) on valinnut vastausvaihtoehdon ”huonosti” verrattuna 9. luokkalaisiin (3 %). Luokka-asteesta riippumatta kuitenkin suurin osa vastaajista kokee saavansa äänensä kuuluviin jonkin verran tai hyvin.

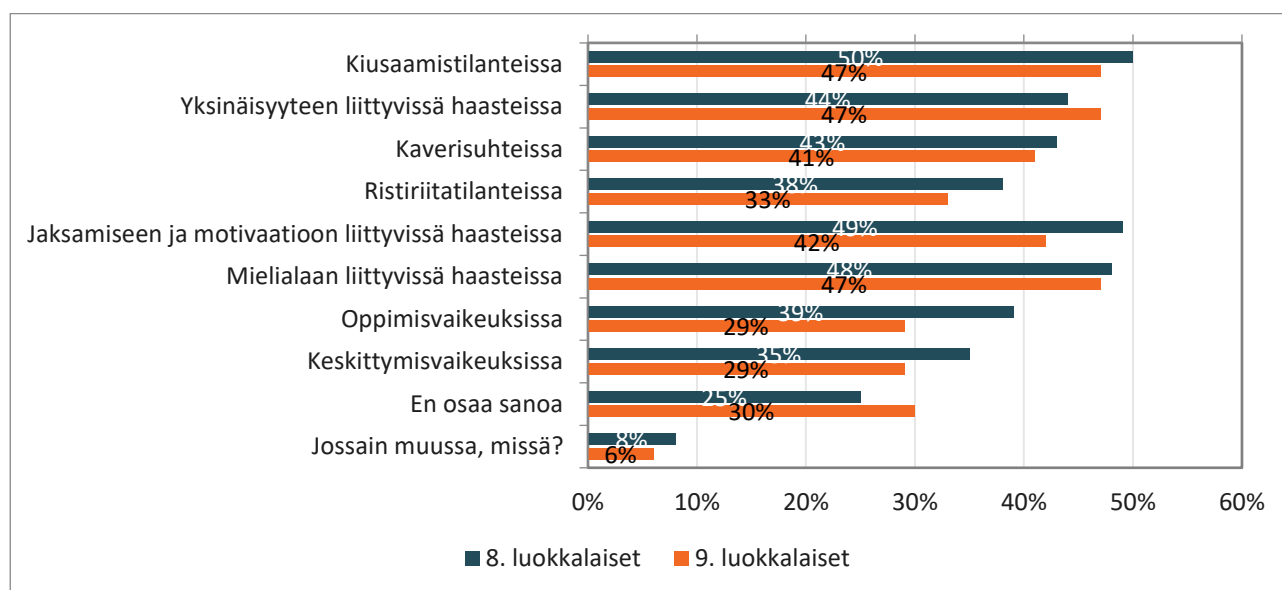

Kuvio 10. Miten koet saavasi äänesi kuuluviin esimerkiksi luokassa tai kaveriporukassa?

7.3 Koulukuraattorin merkitys kouluhyvinvoinnin tukijana

Viimeisenä kyselyn teemana oli koulukuraattorin työ. Halusimme selvittää, minkälaisia näkemyksiä nuorilla on koulukuraattorin työstä sekä roolista kouluhyvinvoinnin tukijana. Tähän liittyen esitettiin viisi strukturoitua kysymystä ja yksi avoin kysymys.

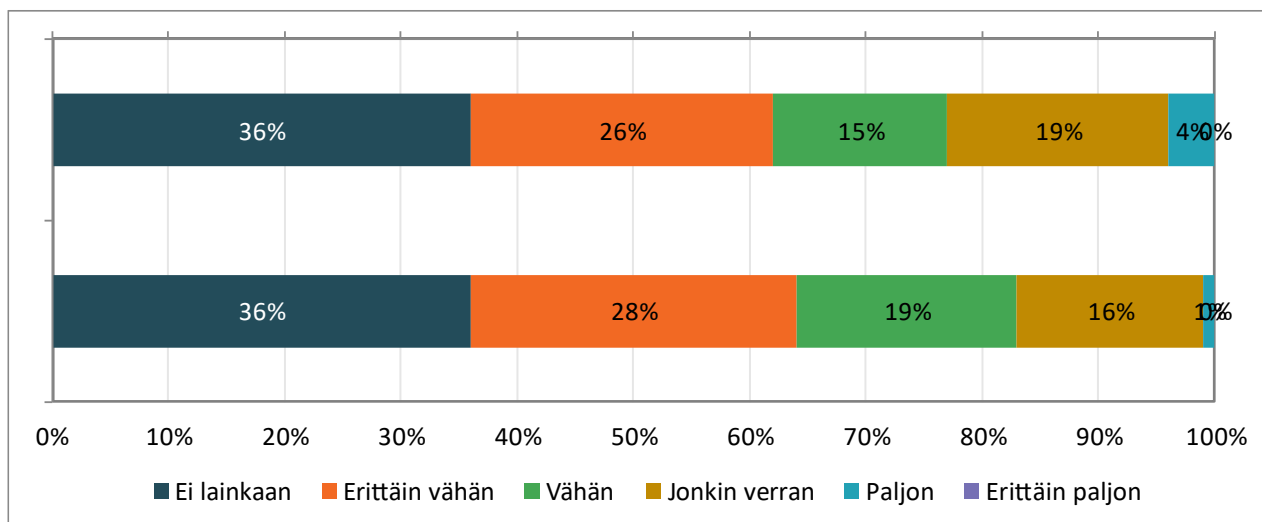
Ensimmäisen kysymyksen avulla keräsimme tietoa siitä, millaisissa asioissa koulukuraattori voi nuorten mielestä tukea kouluhyvinvointia. Nuorten mielestä koulukuraattori voi tukea oppilaita kiusaamistilanteissa (49 %), mielialaan liittyvissä haasteissa (48 %), yksinäisyyteen liittyvissä haasteissa (46 %), jaksamiseen ja motivaatioon liittyvissä haasteissa (45 %) ja kaverisuhteissa (42 %). 35 % vastaajista koki, että koulukuraattori voi olla apuna ristiriitatilanteissa. Myös oppimisvaikeuksiin (34 %) ja keskittymisvaikeuksiin (32 %) nuoret kokivat koulukuraattorin palvelut tarpeellisiksi. En osaa sanoa vastasi 28 % oppilaista. Jossain muussa, missä? vastasi 7 %. Kuviosta 11 näkyy vastausten jakauma luokka-asteen mukaan.

Kuvio 11. Missä asioissa koulukuraattori voi mielestäsi tukea kouluhyvinvointia?

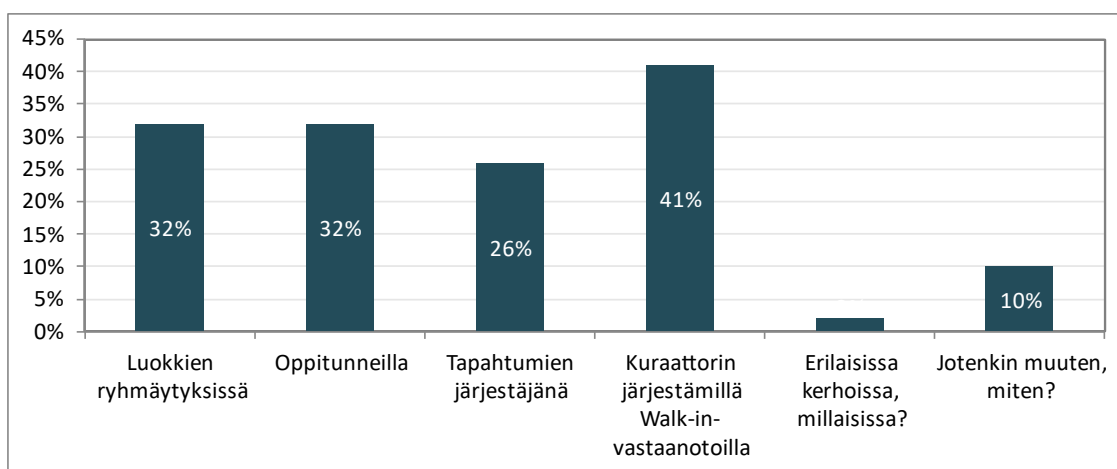
Seuraavalla kysymyksellä haluttiin selvittää, kuinka paljon koulukuraattori näkyy nuorten mielestä koulun jokapäiväisessä arjessa.

36 % nuorista oli sitä mieltä, ettei koulukuraattori näy lainkaan koulun arjessa. 27 % oli valinnut vastausvaihtoehdon ”erittäin vähän” ja 18 % ”vähän”. 17 % vastaajista oli sitä mieltä, että kuraattori näkyy koulun arjessa jonkin verran. Vain 2 % vastaajista vastasi kuraattorin näkyvän paljon koulussa, ja kukaan ei ollut sitä mieltä, että kuraattori näkyisi erittäin paljon koulun arjessa. Kuviossa 12 näkyy vastausten jakauma luokka-asteen mukaan. Koulukuraattorin näkyvyys koulun arjessa nähdään luokka-asteesta riippumatta suhteellisen samanlaisena.

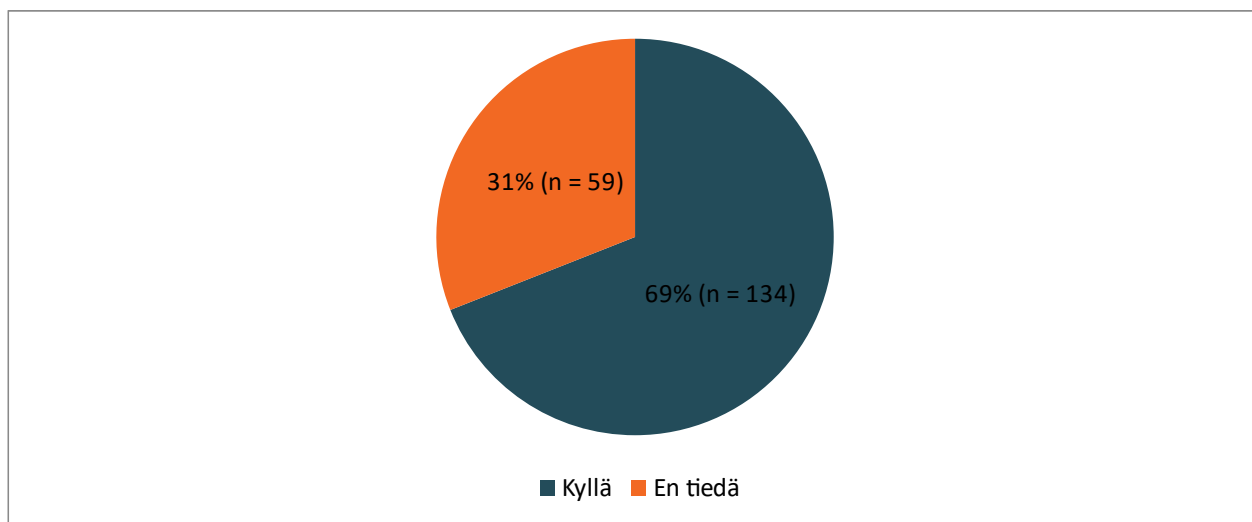
Kuvio 12. Kuinka paljon koulukuraattori näkyy koulun arjessa?

Seuraavaksi kysyttiin, miten oppilaat toivoisivat koulukuraattorin näkyvän koulun arjessa (kuvio 13). Kysymyksessä oli valmiit vastausvaihtoehdot sekä "Jotenkin muuten, miten?" – vaihtoehto. Eniten oppilaat toivoivat koulukuraattorin näkyvän koulun arjessa kuraattorin järjestämällä walk-in-vastaanotoilla (41 %). 32 % vastaajista toivoi tapaavansa koulukuraattoria luokkien ryhmäytymisissä sekä oppitunneilla. Tapahtumien järjestäjänä kuraattoria toivoi tapaavansa 26 % vastaajista.

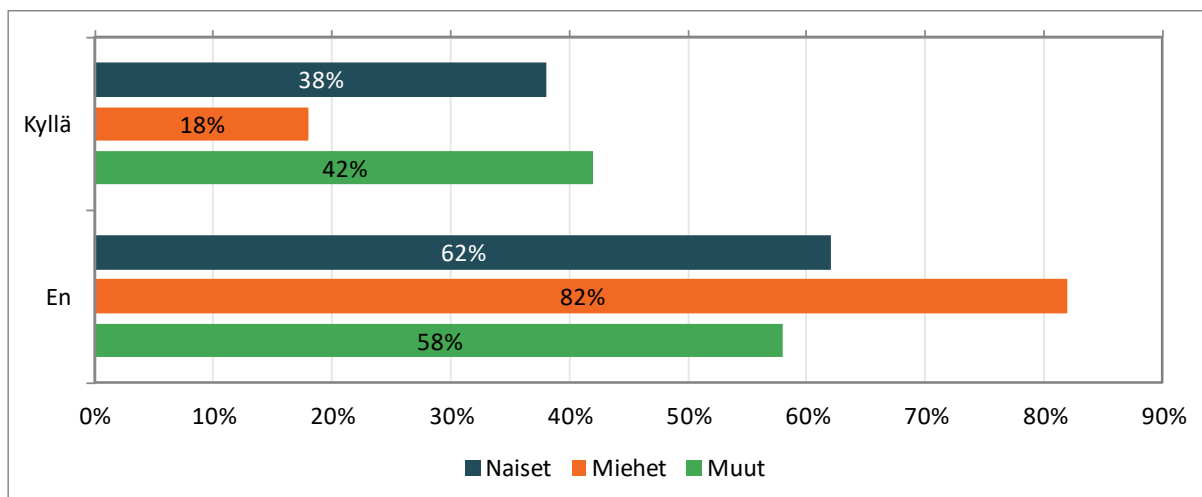
Kuvio 13. Miten toivoisit koulukuraattorin näkyvän koulun arjessa?

Neljännessä koulukuraattorin työtä koskevassa kysymyksessä haluttiin selvittää, ovatko oppilaat tietoisia siitä, kuinka koulukuraattoria pääsee tapaamaan (kuvio 14). Kysymykseen vastasi yhteensä 193 oppilasta. 134 (69 %) oppilaista tiesi, kuinka kuraattoria pääsee tapaamaan. Kuitenkin 59 (31 %) vastanneista ei tiennyt, miten kuraattoria pääsee tapaamaan.

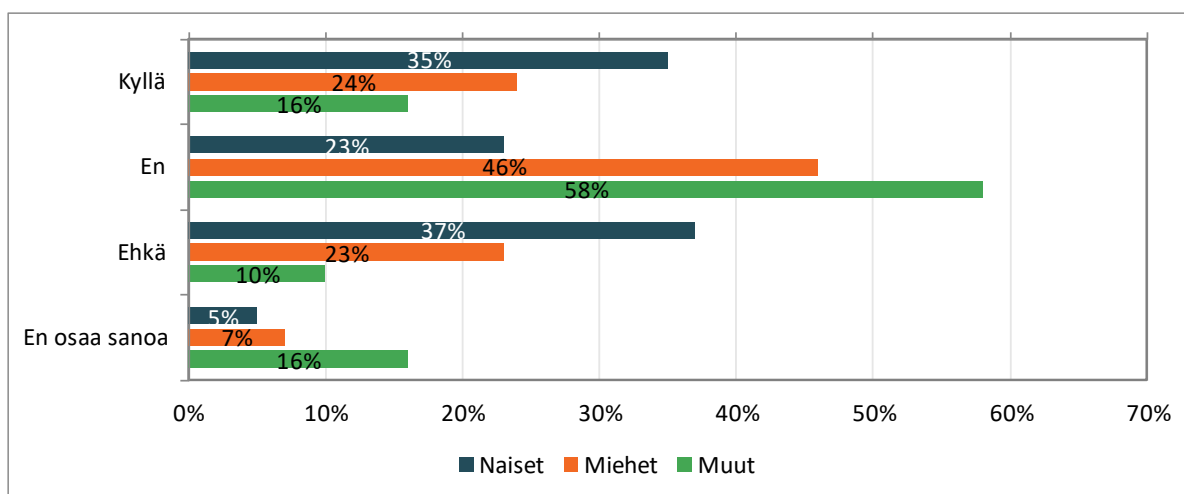
Kuvio 14. Tiedätkö, miten kuraattoria pääsee tapaamaan?

Viidennessä kysymyksessä kysyttiin, onko nuori koskaan käyttänyt koulukuraattorin palveluita. Kysymykseen vastasi 193 oppilasta. 67 % vastaajista ei ollut koskaan käynyt koulukuraattorilla. 33 % vastaajista taas oli joskus hyödyntänyt koulukuraattorin tarjoamia palveluita. Kuviossa 15 nähdään vastausten jakauma sukupuolen perusteella. Kuviosta 15 nähdään, että miespuoliset oppilaat ovat hyödyntäneet koulukuraattorin palveluita selvästi vähemmän, kuin muut. 82 % miespuolisista vastaajista kertoo, että ei ole käyttänyt koulukuraattorin palveluita. Naispuolisista vastaajista vastaava luku on 62 % ja muunsukupuolisista 58 %.

Kuvio 15. Oletko koskaan käyttänyt koulukuraattorin palveluita?

Viimeisessä strukturoidussa kysymyksessä kysyttiin, voisiko nuori käydä tapaamassa koulukuraattoria tarpeen tullen. Vastaajista 33 % vastasi, että ei voisi käydä tapaamassa koulukuraattoria. Kyllä ja ehkä- vaihtoehdot saivat oppilailta yhtä paljon valintoja (30 %). Loput vastaajista valitsivat en osaa sanoa- vastausvaihtoehdon. Naispuoliset vastaajat kokivat eniten, että voisivat käydä (35 %) tai voisivat ehkä käydä (37 %) tapaamassa koulukuraattoria (kuvio 16). Muunsukupuolisista vastaajista suuri osa (58 %) vastasi, että ei voisi käydä koulukuraattorilla. Myös miespuolisten vastaajien osalta vastausvaihtoehto ”en” sai eniten kannatusta (46 %).

Kuvio 16. Koetko, että voisit käydä tapaamassa koulukuraattoria tarpeen tullen?

Kyselyn viimeisenä kysymyksenä oli avoin kysymys, johon sai vastata halutessaan. Tässä kysymyksessä vastauksia oli 129. Kysymyksessä kysyttiin, minkälainen on vastaajan mielestä hyvä koulukuraattori. Tämä kysymys päätettiin jättää ilman vastausvaihtoehtoja, jotta oppilaat saivat tuoda omin sanoin esiin mielipiteensä.

Monen vastaajan mielestä koulukuraattorille tärkeitä taitoja ovat kuunteleminen, ymmärtäminen ja neuvojen antaminen. Tärkeänä koulukuraattorin ominaisuutena myös pidettiin sitä, ettei kuraattori tuomitse oppilasta sekä sitä, että on aidosti kiinnostunut oppilaan asioista. Vastauksissa korostui myös se, että koulukuraattorin toivotaan pitävän kiinni vaitiolo-velvollisuudestaan ja olevan luotettava. Koulukuraattorilta myös odotetaan erilaisia vaihtoehtoja ja keinoja haastaviin tilanteisiin.

Hyvä kuraattori kuuntelee, tukee, antaa neuvoja pyydettyä ja hänen kanssaan voi keskustella rennosti ja vapaasti. L7

Kuraattorilla on oltava riittävästi aikaa, säännölliset tapaamisvälit. Kuraattorilta pitäisi löytyä konkreettista seuranta ja tavoitteita oppilaita kohden. Sekä hyvä empatiakyky ja luottamus. L155

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössä tutkittiin 8.–9.-luokkalaisten nuorten näkemyksiä koulukuraattorin työstä. Halusimme tutkia, millaisena nuoret näkevät koulukuraattorin roolin kouluhyvinvoinnin tukijana sekä millaisena he kokevat oman osallisuutensa koulussa. Koostimme aluksi teoriaosion, jonka pohjalta suunnittelimme kyselylomakkeen. Aineistona käytimme kirjallisuutta kuraattorityöstä ja oppilashuollosta sekä työtä ohjaavaa lainsäädäntöä. Kouluhyvinvoinnin teorian lähteinä toimi muun muassa vuoden 2021 kouluterveyskysely, THL:n artikkeleita sekä tutkimuksia koulun sosiaalityön asiakasprosesseista. Osallisuutta kuvattiin lainsäädännön, porras- ja tikapuumallien sekä kirjallisuuden avulla. Kysely tehtiin Webropol-ohjelmaa käyttäen.

Koulussa ilmaantuvat haasteet usein vaikuttavat lapseen tai nuoreen myös koulun ulkopuolella. Esimerkiksi koulussa tapahtuvaa kiusaamista voi esiintyä myös vapaa-ajalla tai harrastuksissa. Haasteet koulunkäynnissä voivat vaikuttaa lapseen tai nuoreen myös kotiooloissa. Koulun tulisi olla lapsille ja nuorille turvallinen ja kannustava ympäristö, jossa jokainen otetaan huomioon. Koulukuraattorilla on koulumaailmassa tärkeä rooli tukea nuorta kouluhyvinvoinnin haasteissa ja edistää tämän osallisuutta.

Kyselyn ensimmäisenä teemana oli kouluhyvinvointi. Vastauksista ilmenee, että moni oppilaista käsittää kouluhyvinvoinnin tarkoittavan, että kouluun on kiva mennä ja siellä on kavereita. Monelle nuorelle on tärkeää omata saman ikäisiä kavereita koulussa, jotta siellä viihtyisi. Koulu on oppilaille oppimisen lisäksi tila sosiaalisten suhteiden luomiselle. Suurin osa oppilaista näki oman koulunsa kouluhyvinvoinnin hyvänä. Osa oppilaista ei kuitenkaan osannut vastata kouluhyvinvointiin liittyvään kysymykseen. Tämä voi viitata esimerkiksi siihen, että kouluhyvinvointi voi olla vieras käsite osalle oppilaista ja sen arviointi voi olla haastavaa.

Pippurin (2015, s. 55) tutkimuksen mukaan syyt kuraattorin asiakkuuteen liittyvät useimmiten oppilaiden käyttäytymiseen tai sosiaalisiin suhteisiin. Tutkimuksessa käyttäytymiseen liittyviä haasteita ovat muun muassa poissaolot, motivaatio-ongelmat, keskittymisvaikeudet ja uhmakkuus sekä sääntöjen rikkominen. Sosiaalisiin suhteisiin liittyviin haasteisiin tutkimuksessa sisältyy muun muassa kiusaamistilanteet, kaverisuhdeongelmat, ristiriidat opettajan kanssa sekä yksinäisyys. Kyselyssä halusimme selvittää, millaisena oppilaat itse näkevät kouluhyvinvoinnin haasteet. Tuloksista nähdään, että nuorten kouluhyvinvointia kuormittaa eniten motivaatio-ongelmat, uupumus ja mielialaan liittyvät haasteet. Nuorten kouluhyvinvointia siis

heikentää nykyään laajalti psyykkiset ja sosiaaliset ongelmat. Vain pieni osa vastaajista koki koronaviruksen vaikuttaneen kouluhyvinvointiin heikentävästi.

Yläkoulussa kaverisuhteiden merkitys korostuu ja niistä saattaa tulla vanhempia tärkeämpiä (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2017). Koulusta tulee nuoren tärkein sosiaalisen kanssakäymisen paikka, jossa tavataan kavereita. Motivaatio koulunkäyntiä kohtaan saattaisi olla huonompi, jos kavereita ei olisi. Sosiaaliset suhteet toimivat mallina ja voimavarana nuorelle. Nuori vertaa itseään toisiin ja miettii, mitä hänestä ajatellaan. Ikävät kommentit ja kiusaaminen voivat vaikuttaa haitallisesti nuoren tapaan ajatella omaa minäkuvaa.

Haasteiden vastapainoksi halusimme kyselyssä myös saada selville, mitkä ovat nuorten mielestä kouluhyvinvointia parantavia tekijöitä. Vastauksissa korostuu eniten sosiaaliset tekijät kuten kaverit ja opettajat. Kaverisuhteet olivatkin oppilaiden mielestä merkittävä kouluhyvinvointia parantava tekijä sukupuolesta riippumatta. Myös mielekkäät kouluaineet ja hyvä luokahenki parantavat oppilaiden mielestä kouluhyvinvointia.

Uusissa opetussuunnitelmissa korostuu osallisuuden merkitys ja lapsilähtöinen toimintatapa, jossa lapsi nähdään aktiivisena toimijana (Malinen, 2019. s. 95). Osallisuus ei tarkoita, että opettaja siirtäisi vastuun oppimisesta tai toiminnasta yksin lapselle. Lapsen osallisuuden tukemisessa on tärkeä ottaa huomioon lapsen oppimat tiedot ja taidot sekä olla tietoinen, mitä kaikkea lapsen tulisi omaksua missäkin kehitysvaiheessa (mts. 100). Osallisuutta ei ole aina helppo toteuttaa ja se vaatii kasvattajilta suunnitelmallisuutta. On tärkeää opettaa myös opettajan roolissa nuorille, että heillä on oikeus osallistua ja kertoa oma mielipiteensä esimerkiksi opetukseen liittyen. Tällöin nuori tulee osalliseksi opetusta ja saa kaipaamaansa tukea opetukseen.

Osallisuuden ollessa tärkeä osa kouluhyvinvointia ja nuorten elämää, halusimme kyselyn avulla selvittää, miten nuoret kokevat omat mahdollisuutensa osallisuuteen koulussa. Osallisuus lisää myönteistä mielialaa psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta. Tämän vuoksi on tärkeää, että nuoret kokevat voivansa vaikuttaa omiin ja yhteisiin asioihin koulu maailmassa. Osallisuuteen liittyvissä kysymyksissä oli jonkin verran hajontaa vastaajien välillä. Yhteisiin asioihin oppilaat kokivat voivansa vaikuttaa jonkin verran. Kaveriporukassa tai luokassa suurin osa oppilaista koki saavansa äänensä kuuluviin jonkin verran tai hyvin. Koulun henkilökunnalla on suuri merkitys oppilaiden kannustamisessa osallisuuteen tarjoamalla mahdollisuuksia vaikuttaa heitä koskeviin asioihin. Nuoria täytyy ohjata ja antaa konkreettisia

esimerkkejä, jotta osallisuus toteutuu ja nuoret tietävät, millaisia mahdollisuuksia heillä on vaikuttaa. Jos oppilaat esimerkiksi huomaavat, että koulusta puuttuu jotain, olisi heillä keinoja vaikuttaa asiaan vaikkapa oppilaskunnan kautta. On mahdollista, että nuoret eivät ole täysin tietoisia siitä, mihin kaikkeen he voivat vaikuttaa ja miten.

Koulukuraattori-osioissa pohdittiin muun muassa koulukuraattorin työnkuvaa kirjallisuuden avulla ja sitä, kuinka tämä pystyy vaikuttamaan nuoren kouluhyvinvointiin. Yksilökohtaisesti kuraattori antaa tukea ja ohjausta oppilaille koulunkäyntiin sekä sosiaalisen ja psyykkisen kehityksen haasteissa (Kurki & Nivala, 2006, s. 124). Yhteistasolla puhutaankin oppilaiden perheiden tilanteiden kartoittamisesta ja kasvatustyön tukemisesta, mutta myös sen lisäksi luokka- ja kouluyhteisön vuorovaikutuksellisista ongelmatilanteista (mts. 126).

Kuraattorin työssä tulee tukea ja auttaa oppilaita koulunkäynnissä ja sosiaalisessa kasvussa. Koulukuraattorin työnkuva on opinnäytetyössämme yksi tärkein aihepiiri, sillä halusimme selvittää, miten nuoret näkevät koulukuraattorin osana koulun oppilashuoltoa ja henkilökuntaa. Koulukuraattorin työ voi olla vierasta sellaisille oppilaille, jotka eivät ole ennen käyttäneet kuraattorin palveluita. Kyselyn avulla selvitimme nuorten näkemyksiä ja käsityksiä aiheeseen liittyen. Kuraattorin työssä korostuu näkyvyys, helposti lähestyttävyys, kohtaamisaaminen ja vuorovaikutus, jotta palvelut olisivat saatavilla mahdollisimman matalalla kynnyksellä. Vastauksista näkyy, että nuoret kokevat kuraattorin voivan auttaa monipuolisesti erilaisissa asioissa. Kysymykseen oli valmiit vastausvaihtoehdot, joka antoi osviittaa vastaajille, minkälaisissa asioissa kuraattori voi olla apuna. Osa valitsi vastausvaihtoehdon ”en osaa sanoa”: Jos kysymys olisi ollut avoin, voi olla, ettei moni olisi osannut vastata siihen. Moni nuori myös kokee, ettei kuraattoreihin voi luottaa, sillä he kertovat nuorten asioita eteenpäin. Tämä kertoo vahvasti siitä, ettei kuraattorit ole välttämättä tuoneet tarpeeksi selkeästi esille, mihin vaitiolovelvollisuus rajautuu.

Tutkimustuloksissa nousi esiin, että kuraattori näkyy nuorten arjessa hyvin vähän, joka voi nostaa kynnystä hakeutua koulukuraattorille. Tämä voi viestiä esimerkiksi siitä, että resurssipulan ja suurten oppilasmäärien vuoksi kuraattoreilla ei ole aikaa tehdä itseään riittävän näkyväksi koulussa. Moni nuori toi esiin, että kuraattori kertoo keskusteluissa nousseita asioita eteenpäin. Nuorille oli myös epäselvää, millaisissa tilanteissa koulukuraattori on velvollinen kertomaan nuoren kertomista asioista esimerkiksi huoltajille. Luottamuksen lisäämiseksi koulukuraattorit voisivat selventää näitä asioita nuorille.

Oppilaat luettelivat koulukuraattorin tärkeiksi ominaisuuksiksi esimerkiksi kyvyn kuunnella, ymmärtää ja antaa neuvoja. Nuoret kaipaavat luotettavaa aikuista, joka kuuntelee ja tukee omissa epävarmuuksissa ja haasteissa eikä tuomitse. Jos kuraattori ei näy säännöllisesti koulun arjessa, nousee oppilaiden kynnys hakeutua kuraattorin palveluihin. Kuraattorin näkyvyyttä voisi parantaa esimerkiksi ryhmätykset, oppitunneille osallistuminen sekä erilaisten tapahtumien järjestäminen. Kyselyssä esiin noussut walk-in- vastaanotto sai oppilailta eniten kannatusta. Koulukuraattorille menemisen kynnystä voisi siis madaltaa se, että kuraattorille pääsisi tiettynä ajankohtana ilman ajanvarausta walk-in- tyyliin. Suurin osa oppilaista kuitenkin tietää, miten koulukuraattorin kanssa pääsee keskustelemaan, mutta ei kuitenkaan ole käyttänyt palveluita.

9 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi alkoi syksyllä 2021, kun aloimme pohtia työlle aihetta. Päädyimme nopeasti siihen, että haluamme työssä käsitellä koulukuraattorin työtä, sillä aihe kiinnosti meitä molempia. Opinnäytetyölle muotoutui kolme ”pääteemaa”: Koulukuraattorin työ, kouluhyvinvointi ja osallisuus. Pohdimme paljon opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa aiheen rajaamiseen liittyviä asioita, sillä teemat ovat hyvin laajoja kokonaisuuksia. Hyvinvointi-käsitteen rajasimme kouluhyvinvointiin, sillä hyvinvointi itsessään kattaa jo hyvin monta eri osaluuetta. Myös osallisuus-käsitettä kohdensimme tutkimuksessa koulumaailmaan. Halusimme opinnäytetyössä painottaa nuorten näkökulmaa ammattilaisten näkökulman sijaan. Nuorten huonovointisuus on ollut koko koronapandemian ajan ajankohtainen ja puhuttava aihe, joten koimme tärkeäksi antaa nuorille mahdollisuuden saada äänensä kuuluviin tutkimuksen kautta.

Tutkimusta tarkemmin suunniteltaessa pohdimme erilaisia aineistonkeruumenetelmiä. Tarkoituksena oli luoda mahdollisimman matala kynnys tutkimukseen osallistumiseen. Päädyimme tekemään sähköisen Webropol-kyselylomakkeen, koska sen avulla pystyimme keräämään vastauksia suurelta määrältä nuoria. Tiedostimme kyselyä suunniteltaessa, että alaikäisiä tutkiessa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten kysymykset esitetään. Kysely suunniteltiin tiiviissä yhteistyössä koulujen kuraattoreiden kanssa. Kiinnitimme huomiota siihen, että kysymykset ovat mahdollisimman yksinkertaisia ja niissä ei kysytä liian henkilökohtaisia asioita oppilailta. Tarkoituksena oli saada vastauksia yleisellä tasolla oppilaiden näkemyksistä aiheisiin liittyen.

Webropolia hyödyntäen pystyimme järjestämään kyselyn täysin anonyyminä, joka varmasti laski nuorten kynnystä osallistua kyselyyn. Suunnittelimme kysymykset niin, että jokaisen olisi helppo vastata niihin. Kyselyn linkki saateteksteineen lähetettiin oppilaille Wilma-viestillä koulukuraattorien kautta. Lisäksi teimme mainosjulisteen kyselystä, joita koulukuraattorit tulostivat oppilaiden nähtäville kouluille (Liite 2.). Saimme kyselyyn odotettua enemmän vastauksia, joka mielestämme kertoo siitä, että kysely suunnattiin hyvin juuri nuorille vastaajille ja siihen vastaaminen oli helppoa ja nopeaa.

Tutkimustulosten kautta koulukuraattorit, joiden kanssa yhteistyössä tutkimus toteutettiin, saavat ajankohtaista tietoa nuorten näkemyksestä liittyen koulukuraattorin työhön, kouluhyvinvointiin ja osallisuuteen. Koimme erityisen tärkeäksi sen, että nuorilla on mahdollisuus

saada äänensä kuuluviin tutkimuksen kautta. Sisällyttimmeikin suurimpaan osaan kysymyksistä vaihtoehdon, johon vastaaja sai halutessaan kirjoittaa tarkennuksia tai valmiista vastausvaihtoehdoista poikkeavia näkemyksiään. Kyselyllä haluttiin saada nuoret pohtimaan koulukuraattorin työn merkitystä ja näin tuoda myös näkyvyyttä koulukuraattorin työlle nuorten keskuudessa.

Sosionomin asiantuntijuudessa korostuu laaja-alainen osaaminen niin pienten lasten, nuorten, aikuisten kuin ikäihmistenkin parissa (Arene, 2017, s. 6). Sosionomi tukee asiakasta, kun tällä itsellään ei ole voimavaroja tai taitoja mennä itse eteenpäin. Sosionomi hallitsee yksilön kasvun ja kehityksen tukemisen sekä ennaltaehkäisevän työ ja ymmärtää näiden lisäksi hoidollisia, huollollisia sekä kuntouttavia toimenpiteitä vaativia työn tarpeita.

Tarkastellessa kouluhyvinvointia heikentäviä tekijöitä, nähdään, että monella nuorella on haasteita motivaatioon, uupumukseen tai mielialaan liittyen. Sosionomilta löytyy menetelmä- ja voimavarakeskeistä osaamista kartoittaa haasteita sekä niiden syitä ja tukea nuorta. Sosionomin ja koulukuraattorin työssä korostuu ennaltaehkäisevän työn merkitys. Kouluhyvinvoinnin kannalta ennaltaehkäisevää työtä, jota kuraattori voi työssään tehdä, on luokkien ryhmätykset tai tapahtumat, missä olisi aiheena kouluhyvinvointia kasvattavia tekijöitä, kuten kaveritaitojen opettelua ja kaikkien tasa-arvoista kohtelua. Moni kuraattori haluaisi varmasti järjestää tapahtumia yhdessä oppilaiden kanssa ja olla näkyvillä koulussa enemmän, mutta resurssipulan ja liian suurien oppilasmäärien vuoksi se ei välttämättä ole mahdollista. Kuraattorityön kehittäminen onkin haastavaa, jos lisäresursseja ei ole saatavilla: Resurssit voisivat olla yksi kehittämisen kohde. Kuraattorin työssä aikaa kuluu paljon myös tapaamisten kirjaimiseen ja selvittelyyn sekä yhteydenpitoon. Sen lisäksi tapaamisia on paljon ja yhä useampi nuori tarvitsee apua. Erilaiset vertaistukiryhmät koulussa voisivat edesauttaa samankaltaisista ongelmista kärsiviä nuoria. Toisaalta haasteena voi olla se, uskaltaako nuori avautua ryhmässä yhtä hyvin kuin yksilökohtaisissa tapaamisissa. Ryhmiä järjestämällä apu voisi kuitenkin tulla sieltä suunnalta ja tapaamisia ei välttämättä tarvitsisi enää niin paljon.

Jatkotutkimuksia ajatellen voisi esimerkiksi miettiä, millaisia keinoja kuraattorille voisi kehittää, jotta tämä pystyisi ennaltaehkäistä nuorten motivaatio-ongelmia ja uupumusta. Myös päihteiden käyttö nuorten keskuudessa on lisääntynyt runsaasti, eli esimerkiksi koulukuraattorin ja päihdehuollon yhteistyön kehittäminen ja sen tutkiminen voisi olla ajankohtaista.

Koko opinnäytetyöprosessi sujui mielestämme hyvin ilman suurempia vastoinkäymisiä. Selkeää suunnitelmaa sekä työnjakoa noudattamalla opinnäytetyön työstäminen helpottui. Opinnäytetyön tekeminen parin kanssa antoi mahdollisuuden sille, että prosessin aikana pysyimme jakaa ajatuksia ja pohtia eri näkökulmia aiheisiin liittyen. Työstimme opinnäytetyötä sekä yhdessä että itsenäisesti. Opinnäytetyön tekeminen eteni suunnitellun aikataulun mukaisesti.

LÄHTEET

- Ahokas-Heikkinen, J. (2017). *Kouluhyvinvointi on monen tekijän summa: Kouluuyhteisön aikuisten näkemyksiä kouluhyvinvoinnista*. [Pro gradu -työ, Jyväskylän yliopisto]. JYX. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/56386/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201712184745.pdf>
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto. (2017). *Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren*. Arene ry:n työryhmän selvitys sosiaalialan tilanteesta ja kehityksestä. http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf?t=1526901428
- Davies, M. B. (2007). *Doing a successful research project: Using qualitative or quantitative methods*. Palgrave Macmillan.
- Gråsten-Salonen, H., & Mehtiö, M. (2017). *Sosiaalityön käsikirja: Koulun sosiaalityö osana opiskeluhoitoa*. Tietosanoma.
- Hallintolaki 2003/434. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2003/20030434?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Hallintolaki>
- Halme, J., & Harinen, P. (2012). *Hyvä, paha koulu: Kouluhyvinvointia hakemassa*. Unicef. https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/hyva_paha_koulu-1.pdf
- Hietala, T., Kaltiainen, T., Metsärinne, U., & Vanhala, E. (2010). *Nuori ja mieli: Koulu mielen-terveyden tukena*. Tammi.
- Heikkilä, T. (2014). *Tilastollinen tutkimus*. Edita Publishing.
- Helakorpi, S., & Kivimäki, H. (17.9.2021). *Lasten ja nuorten hyvinvointi: Koulu-terveyskysely 2021: Iso osa lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä – yksinäisyyden tunne on yleistynyt*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143063/ktk_tilastoraportti2021_2021-09-09_kuviot_kuvana.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Ihmisoikeuksien komitea. (2015). *Lapsen oikeuksien sopimus*. Unicef. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>
- Ikonen, S. (2014). *Koulukuraattori yläkoululaisen tukena*. [Pro gradu -työ, Lapin yliopisto]. Lauda. <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61533/Ikonen.Satu.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Isola, A., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S., & Keto-Tokoi, A. (2017). *Mitä osallisuus on?: Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Janhunen, K.-M. (2013). *Kouluhyvinvointi nuorten tulkitsemana*. [Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto]. eRepo. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/12345678p9/11943/urn_isbn_978-952-61-1021-9.pdf
- Kananen, J. (2008). *Kvantti: Kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja.
- Karttunen, K. (2018). *Nuorten elämänhallinnan tukeminen koulukuraattorin työssä*. [Pro gradu -työ, Itä-Suomen yliopisto]. eRepo. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/19564/urn_nbn_fi_uef-20180572.pdf?sequence=-1
- Kohonen, I., Kuula-Luumi, A., & Spoof, S-K. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarvointi Suomessa*. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf
- Konu, A. (2002). *Oppilaiden hyvinvointi koulussa*. [Väitöskirja, Tampereen yliopisto]. Trepo. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67186/951-44-5445-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Keskitalo, E., & Vuokila-Oikkonen, P. (2018). Sosiaalisen kuntoutuksen ja voimavara- ja ratkaisukeskeiset menetelmät. Teoksessa Kostilainen, H. & Nieminen, A. (toim.), *Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia*. (s. 164–176.) Diak Työelämä. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/141721/Diak_Työelämä_13_verkko.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Kuntalaki 410/2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2015/20150410>
- Laitinen, K. (2015). *Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos: Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastelemiseen*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050272>
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>
- Lastensuojelulaki 417/2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>
- Mahkonen, S. (2014). *Uusi oppilashuoltolaki työvälineenä*. Edita Publishing.
- Malinen, H. (2019). *Anna lapselle ääni: Kieli- ja kulttuuritietoisuuden voima kasvatuksessa*. PS-kustannus.

- McManama O'Brien, K., Brezin, S., Kelly, M., Frey, A., Alvarez, M., & Shajfe, G. (2011). *School social work with students with mental health problems: Examining different practice approaches*. *Children & Schools* vol. 33(2): 97-105
https://d1wgtxts1xzle7.cloudfront.net/52585442/C_S2011KellyArticle-with-cover-page-v2.pdf?Expires=1666996183&Signature=dPqZP1ldMaSihRBTpY59tsLYAEUL4plsyAQI2lhGp-NixBqNMkN-9sv1aUfB0dl06LfDwAVsh007oaNv1d~aCd9NWycNdfw7Z~ow1645njDOpUi5Qgi2htyS9fcj5Gfa9EnAv~11sGC2lapNFLSkXBYFvbDSHW5xlBtonSbD9t1sxr5oxTHODdLiVss-QrSFvY3DDOfXjNxWkm6YtXdIZBn6aUCfUwQQts6Q29Y2CIWWFJzfrQTXf5fPzam41gk79Hv4UjZ5KqocTm1s8G-JCqEVLB--usWR8~8hHPbL0Eynike-zCq3ahTj1Xl60NdSSNlemE6ztXbcpzd-Wd2DQji0g_&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA
- Metropolia. (2020). *Ihmistieteiden eettinen ennakoarvointi pääkaupunkiseudun ammattikorkeakouluissa: Tutkimuksen eettiset periaatteet*. <https://www.metropolia.fi/fi/tutkimus-kehitys-ja-innovaatiot/eettinen-toimikunta>
- Muukkonen, T. (2008). *Suunnitelmallinen sosiaalityö lapsen kanssa*. (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Warls -instituutin julkaisusarja 2008:17). Socca. http://www.socca.fi/files/102/Suunnitelmallinen_sosiaalityo_lapsen_kanssa.pdf
- Nuorisolaki 1285/2016. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2016/20161285>
- Opetushallitus. (2014). *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki-ja-oppilashuolto>
- Opetushallitus (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Oppilashuolto*. Valitut muuttajat: Yksilökohtainen oppilashuolto. ePerusteet. Opintopolku. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/tekstikappale/432938>
- Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 2013/1287. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2013/20131287#L1P7>
- Pekkanen, J. (2015). *Laatua koulun sosiaalityöhön: projektina perehdytysopas perusopetuksessa työskenteleville koulukuraattoreille*. [AMK-opinnäytetyö, Laurea ammattikorkeakoulu]. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/101321/Pekkanen_Jenna.pdf;jsessionid=75D59378C5988C08CAE0C23B51DA66F6?sequence=1
- Peltonen, H. (2005). *Opiskelun tuki esi- ja perusopetuksessa: Virikkeitä ja toimintamalleja yleisen ja erityisen tuen järjestämiseksi*. Opetushallitus.
- Perusopetuslaki 1998/628. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perusopetuslaki>
- Pippuri, T. (2015). *Koulun sosiaalityön asiakkuudet ja asiakasprosessit: Kvantitatiivinen tutkimus espoolaisista peruskoululaisista kuraattoripalveluissa*. Tampereen yliopisto. <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=f649c044-5af8-4736-85eb-f1e21e211f40>

- Riihimäen kaupunki. (i.a.-a). *Oppilashuolto ja oppimisen tuki*. <https://www.riihimaki.fi/opi-ja-kasvata/perusopetus/oppilashuolto-ja-oppimisen-tuki/>
- Riihimäen kaupunki. (i.a.-b). *Oppilashuolto ja oppimisen tuki: Koulukuraattori*. <https://www.riihimaki.fi/opi-ja-kasvata/perusopetus/oppilashuolto-ja-oppimisen-tuki/>
- Sipilä-Lähdekorpi, P. (2004). *Hirveesti tekijänsä näköistä: Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla*. [Väitöskirja, Tampereen yliopisto]. Tammer-Paino.
- Stenvall, E. (2020). *Osallisuutta ja osallistumista: Osa 1: Osallisuuden lähtökohdat kansallisessa lapsistrategiassa*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportti. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162410/STM_2020_27_r.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki>
- Suomen perustuslaki 731/1999. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1999/19990731>
- Suomen sosiaali- ja terveys ry. (23.11.2018). *Osallisuus on tunne siitä, että kuuluu johonkin*. <https://www.soste.fi/osallisuus-on-tunne-siita-etta-kuuluu-johonkin/>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (14.12.2018). *Tutkimus ja kehittäminen: Dialogisuus ja ratkaisukeskeisyys*. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/palvelun-sisallot/yksilotyoskentely/dialogisuus-ja-ratkaisukeskeisyys>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (22.2.2016). *Hyvinvointi- ja terveyserot: Hyvinvoinnin mittaaminen*. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/hyvinvoinnin-mittaaminen>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (17.12.2021). *Lapset, nuoret ja perheet: Nuorten hyvinvointi*. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/nuorten-hyvinvointi>
- Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (THL). (9.3.2022). *Lasten suojelun käsikirja: Lapsen osallisuus*. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus#otsikko2>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (5.8.2022). *TEAvisari: Perusopetus Riihimäki 2021*. <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tulokset?view=PkOPP&y=2021&r=KUNTA694&r=KOKO-MAA&chartType=pointer&cmp=r>
- Vilka, H. (2007). *Tutki ja mittaa: Määrällisen tutkimuksen perusteet*. Tammi.
- Vilpas, P. (i.a). *Kvantitatiivinen tutkimus*. Metropolia. <https://users.metropolia.fi/~per-vil/kvantsu/Moniste.pdf>

- Valvira, (13.08.2021). *Sosiaalihuolto*. Valitut muuttajat: *Sosiaalihuollon tehtävissä toimiminen*. <https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-ammattioikeudet/sosiaalihuollon-tehtavissa-toimiminen>
- Vehviläinen, U. (2012). *Asiakkaan osallisuuden vahvistaminen kouluterveydenhuollossa*. Opinnäytetyö (YAMK). Saimaan ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/62794/Vehvilainen_Ulla.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Wallin, A. (2011). *Sosiaalityö koulussa: Avaimia hyvinvointiin*. Tietosanoma.
- Wiley, J. (2001). *Pathways to Participation: Openings, opportunities, and obligations*. Children & Society volume: 15(2): 107-117. https://www.researchgate.net/publication/233551300_Pathways_to_participation_Openings_opportunities_and_obligations

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupa

Liite 2. Kouluille tehty mainos kyselystä

Liite 3. Webropol-kyselylomake

Liite 1. Tutkimuslupa

Sivistyksen ja osaamisen toimialue
Sivistysjohtaja

Viranhaltijapäätös
Julkinen
23.3.2022

1 / 4
41 / 2022
KH/128/2022

Tutkimuslupa: Riihimäen yläkoulujen 8.-9. luokkalaisten oppilaiden näkemyksiä koulukuraattorin työstä

Päätös Myönnän Johanna Korttesniemelle ja Annu Kinnuselle tutkimusluvan päätöspäätösluissa kuvattua ammatillista opinnäytetyötä varten.

Tutkimuslupa myönnetään seuraavin ehdoin:

1. Tutkija sitoutuu tietojen käsittelyssä ja suojaamisessa noudattamaan tietosuojalain ja -asetuksen määräyksiä.
2. Tutkimuksessa mahdollisesti syntyvät yksittäisten henkilöiden tietoja koskevat tutkimusrekisterit hävitetään tai arkistoidaan tietosuojalaissa ja -asetuksessa edellytetyllä tavalla.
3. Mahdollisesti tarvittavassa suostumusasiakirjassa tulee ilmetä ao. henkilön lupa käyttää häntä koskevia tietoja, tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus ja henkilöiden mahdollisuus keskeyttää osallistuminen tutkimukseen heti niin halutessaan.
4. Tutkimuksen valmistuttua tutkimusraportti toimitetaan asianomaiselle yhteyshenkilölle.
5. Jos tutkimus keskeytyy siitä ilmoitetaan yhteyshenkilölle ja tutkimusluvan myöntäjälle.
6. Lupa voidaan peruuttaa, jos lupapäätöksen ehtoja rikotaan, jolloin luvansaajan on palautettava tutkimusta varten saamansa tiedot.
7. Lupa on voimassa anomuksessa määritellyn ajan.

Tutkimuksen tausta-aineistoa ja tuloksia tulee käsitellä luottamuksellisesti eikä tutkimustuloksissa tule käyttää sellaisia tietoja, joista kyselyyn vastaajat voisi tunnistaa.

Tutkimuksen keskeiset tulokset tulee saattaa oppimisen ja koulunkäynnin tuen päällikkö Janina Mäntymaan kautta tiedoksi sivistyksen ja osaamisen toimialueelle sekä sivistyksen ja osaamisen lautakunnalle.

Päätöspäätöslu Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Johanna Korttesniemi ja Annu Kinnunen ovat anoneet tutkimuslupaa liittyen Riihimäen yläkoulujen 8.-9. luokkalaisten näkemyksiin koulukuraattorin työstä.

Tutkimuslupaa haetaan ammatillista opinnäytetyötä varten. Tutkimuksen aineiston keruu-aika on 15.3.-15.5.2022 ja arvioitu valmistumisaika 1.12.2022.

Tarkoituksena on tutkia 8.-9. luokkalaisten oppilaiden näkemyksiä koulukuraattorin työstä, kouluhyvinvoinnista ja osallisuudesta.

Tutkimus toteutetaan sähköisesti anonyymisti Webropol-kyselylomakkeella,

Allekirjoitettu sähköisesti asianhallintajärjestelmässä 23.3.2022
Niiranen Jarkko, Sivistysjohtaja

kolmessa yläkoulussa.

Opinnäytetyö antaa ajankohtaista tietoa nuorten näkemyksistä liittyen koulukuraattoreiden työhön sekä kouluhyvinvointiin, ja tuo näkyvyyttä koulukuraattorin työlle yläkouluissa.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen päällikkö Janina Mäntymaa puoltaa tutkimuslupaa.

Jarkko Niiranen
Sivistysjohtaja

Liitteet	Tutkimuslupahakemus Kortnesniemi Kinnunen 23.2.2022
Toimivalta	Riihimäen kaupungin hallintosäätö § 58, mom. 1, kohta 11
Asianosaiset	Johanna Kortnesniemi Annu Kinnunen
Tiedoksianto	lehtori Katariina Perttula oppimisen ja koulunkäynnin tuen päällikkö Janina Mäntymaa kuraattori Johanna Junes vs. opetuspäällikkö Pasi Jalonen
Lisätietoja antaa	sivistysjohtaja Jarkko Niiranen, p. 050 526 3175
Muutoksenhaku	oikaisuvaatimus 14 pv

Liite 2. Kouluille tehty mainos kyselystä

HEI SINÄ 8. - 9. LUOKKALAINEN NUORI! ME TARVITSEMME JUURI SINUN APUASI

Olemme kaksi viimeisen vuoden
sosionomiopiskelijaa Seinäjoen
ammattikorkeakoulusta ja olemme tekemässä
lopputyönämme tutkimusta siitä, millaisena
nuoret näkevät koulukuraattorin
kouluhyvinvoinnin tukijana. Sinulla ei
välttämättä tarvitse olla kokemusta
koulukuraattorin palveluista, vaan arvostamme
näkemystäsi ja mielipiteitäsi koulukuraattorin
työnkuvaan ja kouluhyvinvointiin liittyen.

Alla lyhyt kysely, ja toivoisimme, että kävisit
vastaamassa siihen pikaisesti. Kysely on täysin
anonyymi.

Kiitos avustasi ja hyvää kevättä!

Ystävällisin terveisin,
Johanna Kortnesniemi &
Annu Kinnunen,
SeAMK

Liite 3. Webropol-kyselylomake

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Koulukuraattori kouluhyvinvoinnin tukijana

Hei!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Seinäjoen ammattikorkeakoulusta sosiaali- ja terveysalan yksiköstä. Teemme opinnäytetyötä, jossa tutkimme Riihimäen yläkoulujen 8.–9. luokkalaisten näkemyksiä koulukuraattorin työnkuvasta, kouluhyvinvoinnin tukijana. Koemme nuorten hyvinvoinnin tärkeäksi aiheeksi, jonka vuoksi halusimme tutkia sitä opinnäytetyössämme. Opinnäytetyössämme tarvitsemme juuri Sinun apuasi ja siksi toivoisimmekin, että vastaisit kyselyyn. Kysely on luottamuksellinen ja anonyymi. Tuloksia tarkastellaan vain opinnäytetyössämme.

Kiitos jo näin etukäteen vastauksistasi!

Ystävällisin terveisin,

Annu Kinnunen ja Johanna Korttesniemi,

SeAMKin sosionomiopiskelijat

1. Olen

- ☐ 8. luokkalainen
- ☐ 9. luokkalainen

2. Olen

- ☐ Nainen
- ☐ Mies
- ☐ Muu

3. Mitä kouluhyvinvointi mielestäsi tarkoittaa?

- ☐ Kouluun on kiva mennä
- ☐ Koulussa on kavereita
- ☐ Oppiaineissa menee hyvin
- ☐ Koulussa ei kiusata
- ☐ Muu, mitä? _____

4. Minkälaisena näet tämänhetkisen kouluhyvinvoinnin koulussasi?

	Erittäin huonona	Huonona	En osaa sanoa	Hyvinä	Erittäin hyvinä
	☐	☐	☐	☐	☐

5. Mitkä tekijät heikentävät mielestäsi kouluhyvinvointia?

- ☐ Kiusaaminen
- ☐ Yksinäisyys
- ☐ Uupumus
- ☐ Motivaatio-ongelmat
- ☐ Riidat kavereiden kanssa
- ☐ Oppimisvaikeudet
- ☐ Keskittymisvaikeudet
- ☐ Mielialaan liittyvät haasteet
- ☐ Korona
- ☐ Joku muu, mikä? _____

6. Mitkä tekijät mielestäsi parantavat kouluhyvinvointia?

- ☐ Kaverit
- ☐ Mielekkäät kouluaineet
- ☐ Hyvä kouluruoka
- ☐ Energisyys
- ☐ Hyvä luokkahenki
- ☐ Kivat opettajat
- ☐ Tasa-arvo
- ☐ Tapahtumat tai teemapäivät (esim. joulu- tai kevätjuhla)
- ☐ Valitunnit
- ☐ Joku muu, mikä? _____

7. Kuinka paljon koet voitavasi vaikuttaa yhteisiin asioihin koulussa? (Esim. luokkasi luottamusoppilaiden tai oppilaskunnan kautta)

	En lainkaan	Erittäin vähän	Vähän	En osaa sanoa	Jonkin verran	Paljon	Erittäin paljon
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

8. Miten koet saavasi äänesi kuuluviin esimerkiksi luokassa tai kaveriporukassa?

	En lainkaan	Erittäin huonosti	Huonosti	En osaa sanoa	Jonkin verran	Hyvin	Erittäin hyvin
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

9. Missä asioissa koulukuraattori voi mielestäsi tukea kouluhyvinvointia?

- ☐ Kiusaamistilanteissa
- ☐ Yksinäisyyteen liittyvissä haasteissa

- ☐ Kaverisuhteissa
- ☐ Ristiriitatilanteissa
- ☐ Jaksamiseen ja motivaatioon liittyvissä haasteissa
- ☐ Mielialaan liittyvissä haasteissa
- ☐ Oppimisvaikeuksissa
- ☐ Keskittymisvaikeuksissa
- ☐ En osaa sanoa
- ☐ Jossain muussa, missä? _____

10. Kuinka paljon koulukuraattori näkyy koulun arjessa?

Ei lainkaan	Erittäin vähän	Vähän	Jonkin verran	Paljon	Erittäin paljon
☐	☐	☐	☐	☐	☐

11. Miten toivoisit koulukuraattorin näkyvän koulun arjessa?

- ☐ Luokkien ryhmätyksissä
- ☐ Oppitunneilla
- ☐ Tapahtumien järjestäjänä
- ☐ Kuraattorin järjestämällä Walk-in- vastaanotoilla
- ☐ Erilaisissa kerhoissa, millaisissa? _____
- ☐ Jotenkin muuten, miten? _____

12. Tiedätkö, miten kuraattoria pääsee tapaamaan?

- ☐ Kyllä
- ☐ En tiedä

13. Oletko koskaan käyttänyt koulukuraattorin palveluita?

☐ Kyllä

☐ En

14. Koetko, että voisit käydä tapaamassa koulukuraattoria tarpeen tullen?

☐ Kyllä

☐ En

☐ Ehkä

☐ En osaa sanoa

15. Minkälainen on mielestäsi hyvä koulukuraattori?

(Esim. Minusta hyvä koulukuraattori kuuntelee ja on tukena)

[Tietosuojaseloste \(SeAMK Webropol\)](#)